

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2016

Markéta Starečková

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Obecní zaměstnanci královského města Kutné Hory v letech 1604–1606
Bakalářská práce

Autor: Markéta Starečková

Studijní program: B 7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví – historie

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vojtíšková, Ph. D.

Hradec Králové, 2016

Zadání bakalářské práce

Autor:	Markéta Starečková
Studium:	F13495
Studijní program:	B7105 Historické vědy
Studijní obor:	Archivnictví - historie
Název bakalářské práce:	Obecní zaměstnanci královského města Kutné Hory v letech 1604 - 1606.
Název bakalářské práce AJ:	Municipal servants of the royal town Kutná Hora in the years 1604-1606

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Pramenný výzkum, analýza, syntéza, komparace, diplomatický rozbor, transkripce. Ve světle dochované Knihy obecních příjmů a vydání z let 1604-1606 bude realizován pramenný výzkum zaměřující na problematiku obecních zaměstnanců královského města Kutné Hory k poč. 17. století. S ohledem na nedávno realizovaný výzkum mapující tuto problematiku k počátku 17. století v Hradci Králové, taktéž v jednom z předních měst království, budou nashromážděné údaje komparovány s poměry hradeckými.

SOkA Kutná Hora, fond AM Kutná Hora, Kniha obecních příjmů a vydání 1604-1606, kn. č. 557.
Jan KOŘÍNEK, Staré paměti kutnohorské, Praha 2000. Helena ŠTROBLOVÁ Blanka ALTOVÁ a kol., Kutná Hora, Praha 2000. Petr Miloslav VESELSKÝ, Královské horní město Hora Kutná. Úplný děje- a místopis. Díl I. až III., Kutná Hora 2008.

Garantující pracoviště:	Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.
Oponent:	doc. PhDr. Věra Němečková, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	14.10.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucí bakalářské práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 30. 6. 2016

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce PhDr. Janě Vojtíškové, Ph. D. za odborné vedení, trpělivost, vstřícnost a poskytnutí cenných rad a připomínek při zpracování této bakalářské práce.

ANOTACE

Markéta STAREČKOVÁ, *Obecní zaměstnanci královského města Kutné Hory v letech 1604–1606*, Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2016, 57 s.
Bakalářská práce.

Cílem bakalářské práce je pramenný výzkum zaměřený na problematiku obecních zaměstnanců královského města Kutné Hory ve světle dochované *Knihy obecních příjmů a vydání z let 1604–1606*. Práce obsahuje stručný nástin dějin města zvláště na počátku 17. století se zaměřením na městskou správu v tomto období, diplomatický rozbor sledovaného pramene a pojednání o obecních zaměstnancích. Tato práce přináší nové poznatky o jednom z nejvýznamnějších královských měst z hlediska městské správy a také pohled na každodenní život ve městě. Použitými metodami zpracování jsou zejména pramenný výzkum, paleografická analýza, syntéza, diplomatický rozbor, komparace, transkripce.

Klíčová slova: královské město Kutná Hora, městská správa, doba předbělohorská, obecní zaměstnanci, obecní majetek, účetní knihy, diplomatický rozbor

ANNOTATION

Markéta STAREČKOVÁ, Municipal servants of the royal town Kutná Hora in the years 1604–1606, Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2016, 57 pp. Bachelor Degree Thesis.

The aim of the thesis is source research focused on the problems of municipal servants of the royal town Kutná Hora in the light of preserved accounting registers from the years 1604–1606. The thesis contains a brief outline of the history of the town especially at the beginning of the 17th century with a focus on town administration in this period, diplomatic analysis of the reference book and treatise about municipal servants. The thesis provides new knowledge about one of the most important royal towns in the Bohemian Kingdom in terms of town administration and also gives a view on everyday life in the town. The used methods of processing are mainly source research, paleographic analysis, synthesis, diplomatic analysis, comparison, transcription.

Keywords: royal town Kutná Hora, town administration, pre-Battle of White Mountain, municipal servants, municipal property, accounting books, diplomatic analysis

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. DĚJINY KUTNÉ HORY SE ZVLÁŠTNÍM ZAMĚŘENÍM NA DOBU PŘEDBĚLOHORSKOU	9
1. 1 PODOBA MĚSTA V DOBĚ PŘEDBĚLOHORSKÉ	11
1. 2 MĚSTSKÁ SPRÁVA KUTNÉ HORY V 16. A NA POČÁTKU 17. STOLETÍ.....	16
2. DIPLOMATICKÝ ROZBOR KNIHY OBECNÍCH PŘÍJMŮ A VYDÁNÍ Z LET 1604–1606	22
3. OBECNÍ ZAMĚSTNANCI	29
3. 1. PROFESE SPJATÉ S BUDOVOU RADNICE.....	29
3. 2. OBECNÍ MÍSTA A OBJEKTY A PROFESE S NIMI SPJATÉ	36
3. 3. ZÁSOBOVÁNÍ MĚSTA VODOU A OBJEKTY A PROFESE S TÍM SPJATÉ	39
3. 4. OBECNÍ MAJETEK SPOJENÝ S VÝROBOU ČI UŽITKY Z NĚJ	42
3. 5. ŘEMESLNÍCI NAJÍMANÍ PRO OBECNÍ POTŘEBY	46
ZÁVĚR.....	50
SEZNAM PRAMENŮ	52
SEZNAM LITERATURY.....	54
SEZNAM ZKRATEK	57

ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je seznámit odbornou veřejnost s jednou z dochovaných kutnohorských městských účetních knih a ve světle této knihy zmapovat obecní zaměstnance. Zjištěné poznatky budou posléze komparovány se studií z hradeckého prostředí.¹ Práce by tak měla prohloubit historické poznatky o Kutné Hoře, jednom z nejvýznamnějších královských měst, z pohledu městské správy.

Práce je vypracována především na základě pramenného výzkumu *Knihy obecních příjmů a vydání* vedené pro léta 1604–1606.² Využívány jsou ale také další prameny, jako *Knih obecních příjmů a výdajů* z let 1605–1606,³ její dochovaný koncept⁴ a také *Knihy městské rady* z let 1603–1605⁵ a 1606–1608.⁶ Za účelem zrekonstruování obecního majetku byla využívána i městská kniha rybníčního hospodářství⁷ a ke komparaci byla použita také kniha, na jejímž základě je vytvořena studie z Hradce Králové.⁸

Bakalářská práce je členěna na tři hlavní kapitoly, první a hlavní kapitoly jsou dále rozděleny na několik podkapitol. Kapitoly jsou řazeny podle tematických celků. Pozornost je nejprve věnována dějinám města se zvláštním zaměřením na dobu předbělohorskou. Další části práce se zabývají podobou města v této době a městskou správou a městskou kanceláří v Kutné Hoře zvláště na počátku 17. století. Druhá kapitola rozebírá hlavní využívaný pramen z diplomatického a paleografického hlediska a stručněji se věnuje také dvěma souběžně vedeným knihám. Poslední a nejrozsáhlejší kapitola pojednává o obecních zaměstnancích, kteří pracovali v budově radnice a v dalších obecních objektech a prostranstvích. Tato část je rozdělena do pěti podkapitol podle prostředí, ve kterém se zmiňované profese pohybovaly.

¹ Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci zajišťující provoz obecního majetku*, Sborník archivních prací 2, 2015, s. 388–460.

² SOA Praha, SOKA Kutná Hora, fond Archiv města Kutná Hora (dále AMKH), *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557.

³ SOA Praha, SOKA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1605–1606; Registra všelikých příjmů*, inv. č. 558.

⁴ SOA Praha, SOKA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1605–1606; Registra všelikých příjmů*, inv. č. 559.

⁵ SOA Praha, SOKA Kutná Hora, AMKH, *Knih městské rady 1603–1605*, inv. č. 38.

⁶ SOA Praha, SOKA Kutná Hora, AMKH, *Knih městské rady 1606–1608*, inv. č. 39.

⁷ SOA Praha, SOKA Kutná Hora, AMKH, *Rybníční rejstřík 1574–1615*, inv. č. 509.

⁸ SOA Zámorsk, SOKA Hradec Králové, fond Archiv města Hradec Králové, *Registra vydání z důchodu městského 1605*, inv. č. 5156, kn. č. 3790.

Problematice městských zaměstnanců nebyla dodnes věnována větší pozornost. Z období 19. a 20. století existuje práce Zdeňka Šípka,⁹ stejným obdobím se v jiném městě zabýval Miroslav Kružík.¹⁰ Knihy počtů byly využity např. Jiřím Jurokem k rekonstrukci každodenního života v Příboru.¹¹ Z obecných prací, které reflektují tuto problematiku, lze uvést např. studii Zikmunda Wintera¹² nebo práci Michala Plavce, která se stručně zabývá městskými dvory, solnicí, cihelnou a vodárnou v Nymburce.¹³ Drobné zmínky o problematice zásobování města vodou, profesích snižujících čest nebo městském školství můžeme nalézt v edici *Dějiny českých měst a Dějiny moravských měst*. Z kutnohorského prostředí je zajímavá studie Emanuela Lemingera věnující se péči o čistotu města.¹⁴ Až v poslední době se objevila studie Jany Vojtíškové zaměřující se přímo na osoby zaměstnané městem a profese pečující o chod městského majetku.¹⁵ Zde se tedy nabízí možnost komparace s hradeckými poměry.

⁹ Zdeněk ŠÍPEK, *Obecní zaměstnanci v Trstěnicích v letech 1888–1957*, in: Jižní Morava 41, 2002, s. 109–116.

¹⁰ Miroslav KRUŽÍK, *Instrukce pro obecní zaměstnance města Svatky. Příspěvek k dějinám obecní samosprávy na přelomu 19. a 20. století*, Západní Morava 3, 1999, s. 197–211.

¹¹ Jiří JUROK, *Hospodářský a každodenní život města Příbora v 16.–18. století na podkladě městských účtů*, in: Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín 50, 1996, s. 7–24.

¹² Zikmund WINTER, *Zlatá doba měst českých*, s. 27–102.

¹³ Michal PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka. Od dob nejstarších do roku 2009*, Cheb 2010, s. 120–123.

¹⁴ Emanuel LEMINGER, *Péče o čistotu města Kutné Hory*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české 5, 1930, s. 95–100.

¹⁵ Viz poznámka č. 1.

1. DĚJINY KUTNÉ HORY SE ZVLÁŠTNÍM ZAMĚŘENÍM NA DOBU PŘEDBĚLOHORSKOU

Kutná Hora leží na přechodu mezi teplým, úrodným středním Polabím a vyšší Českomoravskou vrchovinou, ve východní části středočeského regionu, v blízkosti měst Kolín, Kouřim, Čáslav, Nymburk a Chrudim.¹⁶ Ze severozápadu je město vymezeno Kaňkovskými vrchy, na jejichž úpatí se rozprostírá Malín a Sedlec, Sukovem, mezi nímž a Kaňkovskými vrchy se nachází bývalé horní město Kaňk, a Velkým a Malým Kuklíkem. Z jihovýchodu je pak Kutná Hora ohraničena strmým údolím řeky Vrchlice, za jejímž břehem se nacházejí vesnice Pernštejnec, Neškaredice a Poličany. Podnebí města je díky pásu vrchů příznivé, teplé a mírné, které svědčí především vinařství.¹⁷

Vznik města Kutné Hory a jeho následný vývoj byl podmíněn nalezením stříbrné rudy v okolí cisterciáckého kláštera ve 2. polovině 13. století. Po jejím objevení nastal příliv českého i cizího obyvatelstva, především německého, které zde spontánně vytvářelo hornické osady.¹⁸ Nerostného bohatství využil nejen král Václav II., který vydal pro organizaci těžby horní zákoník *Ius regale montanorum* a založil zde centrální mincovnu českého státu,¹⁹ ale i další panovníci, jako Albrecht Habsburský, který se několikrát pokoušel o dobytí města,²⁰ Jan Lucemburský a Karel IV., za jejichž panování zde byly postaveny první architektonické skvosty.²¹ Město chovalo loajální vztah k Václavu IV., který si zde vytvořil reprezentativní sídlo, a poté i dočasně k Zikmundu Lucemburskému, jemuž byla Kutná Hora v počátcích husitského hnutí oporou.²² Během husitských válek Kutná Hora velmi utrpěla, byla několikrát vyplněna a mnohými požáry byla zničena velká část města.²³ V důsledku husitských porážek se změnila i národnostní a sociální skladba obyvatelstva. Do té doby převážně německá Kutná Hora se proměnila na město, v němž hospodařili především Češi.²⁴ Kutná Hora zůstala atraktivním sídlem i po husitské revoluci. Za vlády Jiříka z Poděbrad se město vymanilo

¹⁶ Helena ŠTROBLOVÁ – Blanka ALTOVÁ a kol., *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 15.

¹⁷ Tamtéž, s. 16.

¹⁸ Tamtéž, s. 41.

¹⁹ Tamtéž, s. 44–45.

²⁰ Tamtéž, s. 49.

²¹ Tamtéž, s. 311–314.

²² Lubomír VANĚK - Marie KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*, Kutná Hora 1970, s. 37.

²³ Petr Miloslav VESELSKÝ, *Hora Kutná. Úplný děje- a místopis. Díl druhý*. Kutná Hora 2008, s. 47.

²⁴ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1970, s. 37.

z právní závislosti na Jihlavě,²⁵ v květnu 1471 zde byl zvolen král Vladislav Jagellonský, za jehož panování dosáhlo dolování stříbra svého vrcholu.²⁶

Ve 30. letech 16. století postihla město krize – politická a hospodářská. S nástupem Ferdinanda Habsburského na trůn začala výrazná omezování pravomoci měst. Kutná Hora, do té doby druhé nejvýznamnější město českého státu, ztrácela politickou prestiž. V letech 1546 a 1547 se tak Kutnohorští zúčastnili stavovského povstání. Na Pražském sněmu měli zástupci města prosadit text, ve kterém si stěžují na Habsburkovu politiku, která vede k oslabení města. Potrestáním město sice nepřišlo o pozemkový majetek, jeho perzekuce znamenala pouze dočasnou ztrátu privilegií. Ta mu byla navrácena už v roce 1549.²⁷ Kromě toho ohrožovaly český stát během 16. století také turecké vpády, a Kutná Hora, stejně tak jako jiná města, byla zatížena tureckou berní. Jedné z válečných výprav se zúčastnili i kutnohorští měšťané, včetně známého kutnohorského rodáka Mikuláše Dačického.²⁸

Ztráta prestiže města souvisela také s krizí kutnohorského dolování, které bylo zapříčiněno nejen obtížnou dostupností rudy,²⁹ ale i konkurencí, kterou Kutná Hora našla v Jáchymově, a přílivem stříbra ze zámorí.³⁰ Navzdory tomu však Kutná Hora nadále jako nejvýznamnější mincovna v království začala razit novou minci – tolar.³¹ Obyvatelstvo bylo vyčerpáno také morovými ranami, které zde ve 2. polovině 16. století udeřily.³²

V 16. století probíhala do Kutné Hory vlna migrace německého obyvatelstva z Krušnohoří, které bylo odborníky na dolování a které se usidlovalo v areálu kostela sv. Jiří. Mezi ně patřil např. Tobiáš Puchhalter, Lazar Ercker či Michael Gellner. Jejich příchod znamenal národnostní rozpory, které popsal slavný kutnohorský rodák Mikuláš Dačický ve svých Pamětech.³³ Kromě Němců zde žili také Italové, kteří jsou známí svou stavitelskou činností.³⁴

²⁵ H. ŠTROBLOVÁ – B. ALTOVÁ a kol., *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 82.

²⁶ Tamtéž, s. 78.

²⁷ Tamtéž, s. 100–106.

²⁸ Tamtéž, s. 108–109.

²⁹ Tehdy nejhlubší důl na světě Osel byl po roce 1546 uzavřen a těžba byla přenesena na Kaňk. (Tamtéž, s. 111–112.)

³⁰ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1970, s. 38.

³¹ H. ŠTROBLOVÁ – B. ALTOVÁ a kol., *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 115–116.

³² L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1970, s. 38.

³³ H. ŠTROBLOVÁ – B. ALTOVÁ a kol., *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 134 – 135.

³⁴ Tamtéž, s. 139.

Nejrozšířenější církví v Kutné Hoře byla od 15. století církev utrakvistická - sídlila zde utrakvistická konzistoř, která usilovala o svou nezávislost na Praze. Ve městě působila také jednota bratrská, menší část obyvatelstva vyznávala katolickou víru. Mimo to se ve městě objevovaly také sekty a projevy čarodějnictví.³⁵ Jiný pohled na Kutnou Horu poskytuje Josef Šimek, autor článku o dějinách Kutné Hory, který říká, že za císaře Maxmiliána a Rudolfa II. se zde objevuje „*lehkost mravů, bujnost života, pitky, boje a pračky v ulicích a v hospodách, ač byly tresty dosti kruté, jako vložení do klády, pardus u praněře, přikování u praněře i popravy.*“³⁶

Přelom 16. a 17. století byl ve znamení přechodu od úrokového hospodaření k hospodaření ve vlastní režii.³⁷ Kromě toho se v Kutné Hoře velmi výrazně prosazovala cechovní výroba. V roce 1585 je doloženo 29 cechů, v roce 1608 dokonce 35. Největší zastoupení měly obory potravinářské, jako řezníci a pekaři, a oděvní, tedy soukeníci a tkalci, nechyběly ani cechy kovářské. Mimo cechy stáli kameníci. Výrobky byly prodávány na jarmarcích, které se konaly v pondělí po sv. Martině, na první postní pondělí, svátek Božího těla a sv. Martina.³⁸ O velké rozmanitosti řemesel a jejich významu v Kutné Hoře svědčí i fakt, že se podle nich nazývaly i celé ulice a trhy ve městě.³⁹

Počátek 17. století se v Kutné Hoře nesl ve znamení reformy dolování. Poté přišlo stavovské povstání proti panovníkovi Ferdinandu II., které vyvrcholilo pražskou defenestrací v roce 1618. To v Kutné Hoře reprezentoval primátor Jan Šultys z Felsdorfu, který byl také jedním z později popravených pánů na Staroměstském náměstí. Symbolem bělohorského období byl v Kutné Hoře Vilém Vřesovec z Vřesovic, katolík, který se stal také nejvyšším mincmistrem.⁴⁰

1. 1 PODOBA MĚSTA V DOBĚ PŘEDBĚLOHORSKÉ

Podoba Kutné Hory na přelomu 16. a 17. století byla zachycena ve skicáři Jana Willenberga, který podle své skici na počátku 17. století vytvořil barevný výřez panoramatu města a prodal městské radě. Vyobrazení viselo na radnici, později zaniklo,

³⁵ H. ŠTROBLOVÁ – B. ALTOVÁ a kol., *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 139.

³⁶ Josef ŠIMEK, *Dějiny města Kutné Hory*, in: Sborník vlastivědných statí o politickém okrese kutnohorském I, 1925, s. 171.

³⁷ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1970, s. 38.

³⁸ H. ŠTROBLOVÁ – B. ALTOVÁ a kol., *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 119.

³⁹ Podrobněji dále. J. ŠIMEK, *Kutnohorské příspěvky k dějinám českého obchodu*, Kutná Hora v 15. a 16. století, s. 63.

⁴⁰ J. ŠIMEK, *Dějiny města*, in: SVPPOK I, 1925, s. 174–176.

ale dochovala se jeho podoba v Kořínkových *Starých pamětech kutnohorských*.⁴¹ Jsou zde zachyceny i dodnes nedochované kostely, jako sv. Martina, sv. Jiří, sv. Bartoloměje, také zaniklé městské brány, Kouřimská, Kolínská, Čáslavská, a též Katova branka. Kromě domovní zástavby a důležitých staveb, jako například radnice, zpodobnil Willenberg také šibenici a boží muka, stojící v blízkosti dnešního vlakového nádraží Kutná Hora-město, nebo usedlosti na kutnohorských předměstích.⁴²

Město Kutná Hora nebylo vystavěno podle určitého plánu, ale vzniklo živelně, sloučením několika hornických osad, a to se také odráží na jeho nepravidelném půdorysu. V některých částech města se však dá určitá pravidelnost nalézt: náměstí pravidelného tvaru a v jeho okolí široké ulice, které sloužily jako tržiště. Tyto ulice se nazývaly Hořejší rynek, dnešní Šultysova ulice, a Dolejší rynek, dnešní Kollárova ulice. Z náměstí vycházely čtyři ulice směřující k městským branám. Na sever směrem ke Kolínské bráně směřovala ulice Česká, kde měli své krámy hrnčíři. Ulice Řeznická, někdy nazývána také Dlouhá, nyní ulice Jiřího z Poděbrad, se táhla na východ ke Klášterské bráně a sahala od dolejších masných krámů až k jatkám. Další ulicí byla dnešní Tylova ulice jdoucí na jih směrem k bráně Čáslavské, dříve se nazývala obyčejně „ulice jdouc od rathauzu k Čáslavský bráně.“ Poslední ulicí vycházející z náměstí byla ulice Vinná, dnes Husova, sahající od božích muk až ke Kamenné kašně. Její pokračování se nazývalo Ovesným trhem, jdoucím na západ k bráně Kouřimské.⁴³ Jednotlivé brány byly také spojeny ulicemi. Nejdlejší byla ulice Soukenická, dnes Bartolomějská, která sahala od Kouřimské brány ke Kolínské, a jak její název napovídá, byly zde umístěny soukenické krámy.⁴⁴

V těchto místech se rozprostíralo velké množství tržišť. Na Hořejší trhu se nacházel trh Kurný a Zvěřidlný, prodávaly se zde také suché ryby. V Dolejším rynku se až do roku 1427 nacházela nejstarší kutnohorská radnice.⁴⁵ S ní sousedily masné krámy a byla zde také obecní váha a undrlák, tedy sklad ryb. Dolejší rynek sousedil na jihu s obilným trhem a na severu s trhem solným.⁴⁶

⁴¹ Jan KOŘÍNEK, *Staré paměti kutnohorské*, Kutná Hora 1997.

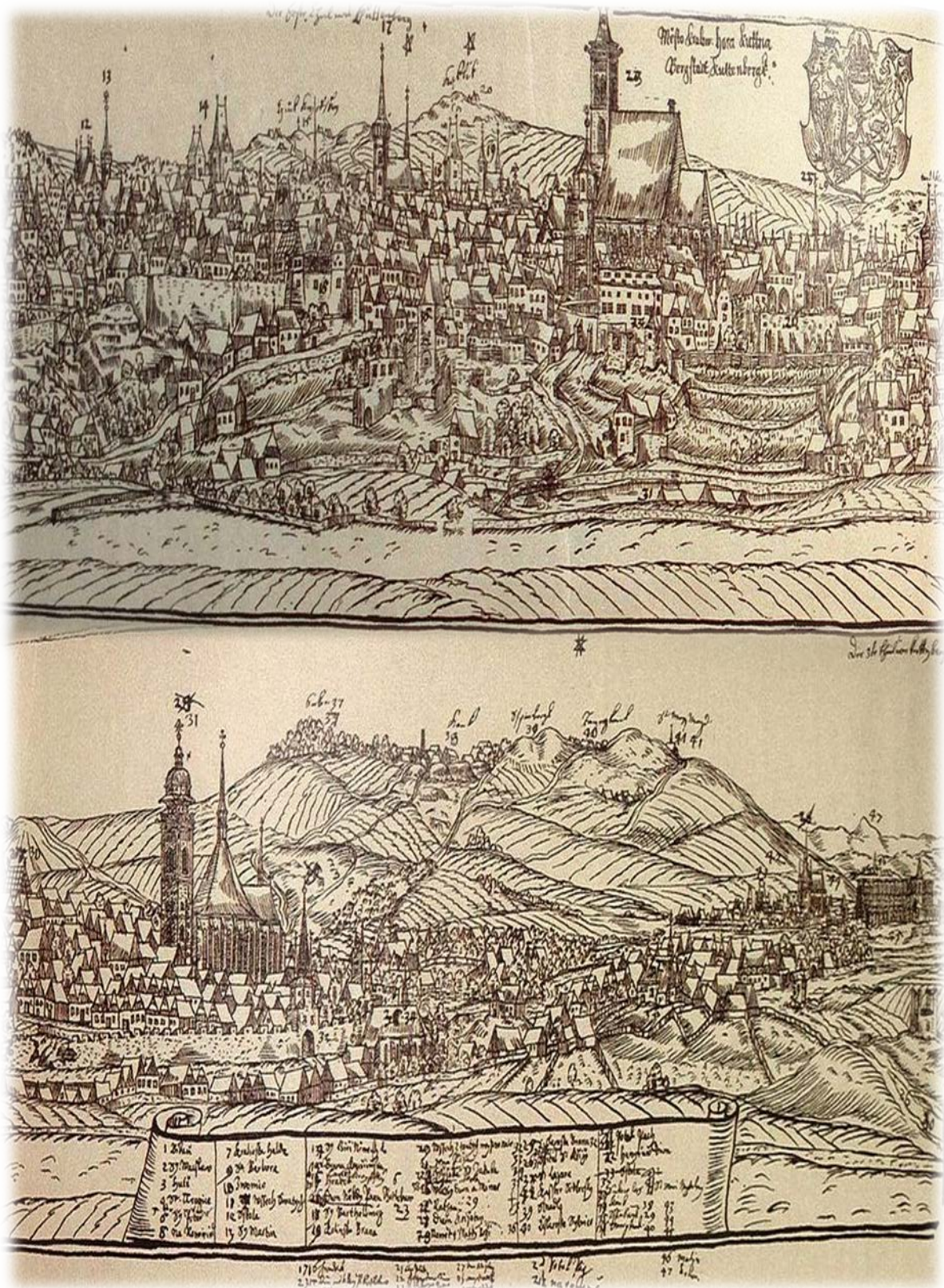
⁴² H. ŠTROBLOVÁ – B. ALTOVÁ a kol., *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 399–400.

⁴³ Emanuel LEMINGER, *Stavební vývoj staré Kutné Hory, její ulice a tržiště*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české 3, 1927, s. 20 – 22.

⁴⁴ Tamtéž, s. 22.

⁴⁵ Tamtéž, s. 21.

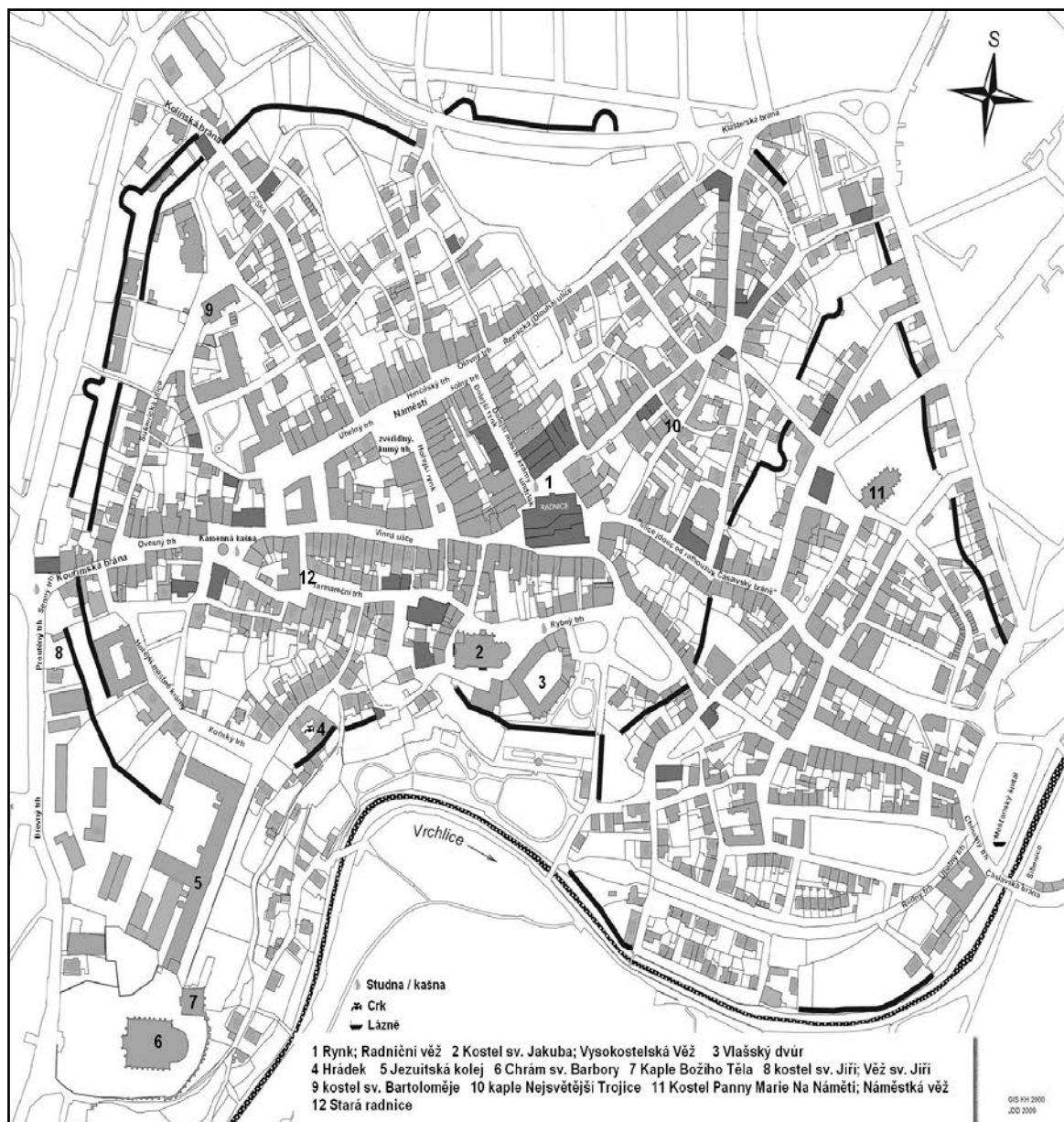
⁴⁶ E. LEMINGER, *Radnice v Kutné Hoře*, KPDVČ 4, 1929, s. 4.

Willenbergova veduta z roku 1602⁴⁷

⁴⁷ https://cs.wikipedia.org/wiki/Kutná_Hora. [cit. 2. 7. 2016]. Legenda: 1 Bikaň; 2 S^v Václav; 3 Hutě; 4 S^v Trojice; 5 S^v Peter; 6 Na Rovině; 7 Kralická Haldá; 8 S^a Barbora; 9 Zvonice; 10 Všech svatých;

Na kraji Dolejšího rynku se prodávalo ovoce. V okolí dnešního Václavského náměstí se nacházel Hrnčířský trh, vedle něj Masný trh, nad ním trh Uhelný, pod ním se

Vnitřní Kutná Hora na přelomu 16. a 17. století⁴⁸

11 Škola; 12 S^v Martin; 13 S^v Jiří Němecsky; 14 Brana Kouřimská; 15 Couk Kreyfsky; 16 Hrádek; 21 Dum Někdy Panu R. ...; 17 S^v Bartoloměj; 18 Kolínska Brana; 19 Všech Svatých n. ...; 20 ... Růž. ...; 23 S^o Jakuba; 24 Vyšlaská škola; 26 Vlasky Dvůr a Mince; 29 Rathaus; 30 Dum Knižetci; 31 Naměť u Matky Boží; 32 Časlavská Brana; 34 Špital S^o Kříže; 35 S^o Lazara; 42 Klášter Sedlecký, Smadlo; 36 Časlavská Silnice; 31 Potok Pach; 22 Havířuv Dům; 33 Škola; 37 Sukov; 38 Kank; 39 Špinbergk; 40 Turngkank; 41 S^e Mari Magdaleny; 33 Katova vížka; 42 Sedlecký klášter; 43 Všech svatých; 44 Sv. Filipa a Jakuba; 45 Panny Marie; 46 Starý Kolín; 47 Sněžka. (J. KORÍNEK, *Staré paměti kutnohorské*, Kutná Hora 1997.)

⁴⁸ Mapový podklad: www.zmizelakutnahora.cz, [cit. 17. 6. 2016].

rozprostíral trh Olovný.⁴⁹ Kromě již zmíněných širokých ulic se ve městě nacházela další prostranství, která také sloužila jako tržiště. Největší byl Koňský trh, který se rozprostíral na dnešním Smíškově náměstí. Kolem Kamenné kašny byl Ovesný trh, který se táhl až ke Kouřimské bráně, za kterou byl trh Senný a vedle něj trh Proutěný.

Nedaleko ležel Dřevný trh sahající až za chrám sv. Barbory. Pod Kamennou kašnou bychom mohli najít Tarmareční trh, dnešní Komenského náměstí, na Rynku před radnicí směrem k Dolejšímu rynku ležel trh Obilný. Ve městě nechyběl ani Rybný trh, ležící před Vlašským dvorem, v Dolejším městě byl také trh Rudný a Chmelný trh poblíž Čáslavské brány. Vyskytují se záznamy také o trhu Moučném, Chlebném, Vinném a Vlněném. Menší prostor mezi uličkami poblíž Hloušecké fortny vyplňoval Psí rynek.⁵⁰

V předbělohorské době bylo v Kutné Hoře 950 domů.⁵¹ Pokud tento údaj porovnáme s jinými královskými městy, zjistíme, že Kutná Hora patřila ve sledované době k jednomu z nejlidnatějších českých královských měst hned za Novým Městem pražským a Starým Městem pražským. Ani Hradec Králové, ani Plzeň zdaleka nedosahovaly takového počtu domů, jaký se nacházel v Kutné Hoře.

Název města	Počet domů
Nové Město pražské	1918 ⁵²
Staré Město pražské	1766 ⁵³
Kutná Hora	950 ⁵⁴
Hradec Králové	634 ⁵⁵
Chrudim	421 ⁵⁶
Plzeň	337 ⁵⁷
Nymburk	280 ⁵⁸

⁴⁹ E. LEMINGER, *Stavební vývoj*, KPDVČ 3, 1927, s. 21.

⁵⁰ Tamtéž, s. 24–25.

⁵¹ František DVORSKÝ, *O počtů domů v Praze a královských městech v Čechách v 16.–19. století*, Praha 1882, s. 21.

⁵² Tamtéž, s. 9.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž, s. 21.

⁵⁵ Tamtéž, s. 22.

⁵⁶ Tamtéž, s. 23.

⁵⁷ Tamtéž, s. 29.

Čáslav	254 ⁵⁹
Kolín	213 ⁶⁰
Kouřim	180 ⁶¹

Počty domů k roku 1604 ve vybraných královských městech

1.2 MĚSTSKÁ SPRÁVA KUTNÉ HORY V 16. A NA POČÁTKU 17. STOLETÍ

Typickým znakem Kutné Hory je sepětí *městské správy* s horní, a to až do počátku 16. století, kdy městské instituce navazují na horní a jsou spjaty i personálně. Do této doby se správa města řídila jihlavským právem, posléze byla ovlivňována městským zákoníkem Mistra Brikcího z Licka a později i zákoníkem Pavla Kristiána z Koldína. Přelom nastal s nástupem Habsburků na český trůn. Byrokratizace správy, kterou Ferdinand I. nastolil, ale i ztráta zájmu vrchnosti o hornictví v důsledku jeho úpadku v 16. století způsobilo odluku těchto dvou správních úřadů.⁶²

V úřadech městské správy působila úzká skupina bohatých měšťanů, nejčastěji z patricijských a podnikatelských rodin. Většina obyvatel Kutné Hory byla tedy z možnosti podílet se na správě města úplně vyloučena.⁶³ V čele města stál osmnáctičlenný sbor konšelů, *šepmistrů*, kteří se starali o městskou správu i soudnictví.⁶⁴ V čele konšelů stál primátor, na jehož postu se střídalo po čtyřech týdnech prvních dvanáct konšelů. Ti měli významnější postavení, a byli proto nazýváni starší konšelé; zbývajícím šesti se říkalo mladší konšelé. Jako městská rada byli při výkonu svých povinností rozděleni do dvojic a po několika týdnech se měnili, nebo působili jako plná rada. Při výkonu soudnictví pak byli šepmistři uspořádáni do čtyř lavic, v prvních dvou sedělo pět šepmistrů, v dalších dvou po čtyřech šepmistrech. Konšelé měli civilně právní a trestní kompetence pro obyvatele celého města.⁶⁵

⁵⁸ František DVORSKÝ, *O počtu domů v Praze a královských městech v Čechách v 16.–19. století*, Praha 1882, s. 28.

⁵⁹ Tamtéž, s. 20.

⁶⁰ Tamtéž, s. 25.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1969, s. 42–43.

⁶³ M. KAPAVÍKOVÁ, *Příspěvek k organizaci městské správy v Kutné Hoře v 16. století*, Středočeský sborník historický 16, 1981, s. 73.

⁶⁴ Tamtéž, s. 58.

⁶⁵ Marie BISINGEROVÁ, *Správa města Kutné Hory v 15. a 16. století a instituce městských písařů (shrnutí dosavadních poznatků)*, Acta Universitatis Carolinae – philosophica et historica 1, 1992, s. 48.

Další složkou byli *obecní páni*. Jejich počet byl v poslední čtvrtině 15. století stanoven z původních čtyř na šest. Ti rozhodovali o hospodářských záležitostech města.⁶⁶ V případě řešení těchto záležitostí na městské radě byli právě obecní páni přizváni k zasedání spolu s plnou radou.⁶⁷ K rozšíření míst došlo také u úřadu starších z obce - na sklonku 15. století jich bylo 80–90.⁶⁸ Tento úřad rozhodoval o otázkách obecného charakteru, např. o městských financích.⁶⁹ Novou institucí, vzniklou v roce 1538 za účelem odlehčení od soudních kompetencí městské radě, byl úřad *osmisoudců*.⁷⁰ Jeho agenda se většinou týkala finančních záležitostí nemovitostí: vymáhání dluhů, půjček a ukládání pokut ve výši 20 až 100 grošů českých. Za své rozhodnutí odpovídali od roku 1547 královskému rychtáři, kterému podávali také písemné zprávy.⁷¹ Odvolání z osmisoudcovského úřadu šlo nejprve k městské radě a od roku 1586 na královskou apelaci.⁷² Od poloviny 16. století zastupoval Kutnou Horu v oblasti vnějších sporů *prokurátor*. Od 16. století měla Kutná Hora také tzv. *agenty*, kteří vyřizovali městské záležitosti u dvora.⁷³

Všechny zmiňované složky městské správy (sbor konšelů v plné radě, obecní páni, starší z obce a osmisoudci) tvořily tzv. *velkou obec*. K zasedání velké obce docházelo při řešení důležitých otázek týkajících se obecních záležitostí – řemesel, financí apod. Mezi další kompetence konšelů, starších z obce, obecních pánů, osmisoudců patřil dohled nad jednotlivými odvětvími hospodářství: na tržištích, stavební dohled, prodej potravin a dohled na čistotu města. Za tímto účelem z nich byli ustanovováni úředníci k obecním potřebám, dříve nazývaní páni ke zvláštním úřadům, jako páni k chlebu, páni k mírám, obecní hospodáři, kostelníci, špitálmistři apod.⁷⁴ Platilo, že důležitější úřady zastávali konšelé jako významní představitelé města.⁷⁵

Jednotliví úředníci byli jmenováni při tzv. *obnovách městské rady*, které zahajoval nejvyšší mincmistr. Od roku 1547 byl tímto úkolem pověřen královský

⁶⁶ M. KAPAVÍKOVÁ, *Příspěvek k organizaci městské správy*, SSH 16, 1981, s. 58.

⁶⁷ M. BISINGEROVÁ, *Správa města*, AUC 1, 1992, s. 48.

⁶⁸ Tamtéž, 1992, s. 48.

⁶⁹ M. KAPAVÍKOVÁ, *Příspěvek k organizaci městské správy*, SSH 16, 1981, s. 58.

⁷⁰ M. BISINGEROVÁ, *Osmisoudcovský úřad v Kutné Hoře*, Středočeský sborník historický, 2008, s. 37.

⁷¹ Tamtéž, s. 40–45.

⁷² L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1969, s. 45. Úřad zanikl v době zavádění magistrátů v 70. letech 18. století.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ M. BISINGEROVÁ, *Správa města*, AUC 1, 1992, s. 49.

⁷⁵ M. KAPAVÍKOVÁ, *Příspěvek k organizaci městské správy*, SSH 16, 1981, s. 69.

rychtář, který byl do královských měst dosazen, aby zde hájil panovnickovy zájmy.⁷⁶ Obnova městské rady se měla až do poloviny 17. století konat každý rok, avšak v praxi tomu tak mnohdy nebylo.⁷⁷ To proto, že městská správa v tomto období přestávala mít ceremoniální charakter a začínala mít charakter jednotný.⁷⁸ Nejprve byli obnovováni šepmistři. Ti pak po složení přísahy jmenovali 70 starších z obce. Z nich pak byli zvoleni obecní páni a osmisoudci, šepmistři volili také městského rychtáře.⁷⁹ Od poloviny 16. století platilo, že prvním ze skupiny starších z obce býval královský rychtář.⁸⁰ Po obnovách byli konšelé seřazeni do již zmiňovaných dvojic a čtyř soudních lavic s tím, že ve dvojicích byl prvním vždy jeden z prvních devíti konšelů, tzv. starších konšelů.⁸¹ Stanovení šepmistři také jmenovali dozorce nad jednotlivými cechy, tzv. cechmistry. Každý cech měl tyto cechmistry dva až čtyři.⁸² Takto byla nastavena městská správa i ve čtyřech kutnohorských předměstích. Zde byli konšelé a rychtáři jmenováni z místních obyvatel.⁸³ Odpoutání správy města od správy horní v tomto období způsobilo, že obnovy horních úřadů probíhaly v jiný čas a na jiném místě.⁸⁴

Jednání městské rady se uskutečňovalo na radnici. Konšelé měli povinnost se na tato jednání, která probíhala nejčastěji v pondělí a ve středu, dostavit, jinak jim hrozila pokuta. Kromě povinností plynoucích z jejich funkce museli také dodržovat určitá pravidla, např. zákaz řešení úředních záležitostí jinde než na radnici.⁸⁵ Na zasedání městské rady (soudu) se řešily záležitosti z oblasti práva sporného i nesporného a také záležitosti trestní. Městská rada dále řešila otázky týkající se městského hospodářství, jako trhy, nákup potravin apod., záležitosti majetku města, ideologické otázky a jednalo se i o zaměstnancích města.⁸⁶

Až do husitské doby stál v čele města *městský rychtář*, který vyhlašoval při soudním jednání nálezy, avšak byl přitom vázán usnesením konšelů. Během 15. století

⁷⁶ M. BISINGEROVÁ, *Správa města*, AUC 1, 1992, s. 49.

⁷⁷ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1969, s. 46.

⁷⁸ M. KAPAVÍKOVÁ, *Příspěvek k organizaci městské správy*, SSH 16, 1981, s. 73.

⁷⁹ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1969, s. 46.

⁸⁰ M. KAPAVÍKOVÁ, *Příspěvek k organizaci městské správy*, SSH 16, 1981, s. 60.

⁸¹ Tamtéž, s. 68.

⁸² M. KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy z let 1462–1527 a městská správa v tomto období*, Sborník archivních prací, 1973, s. 149–150.

⁸³ M. KAPAVÍKOVÁ, *Příspěvek k organizaci městské správy*, SSH 16, 1981, s. 60.

⁸⁴ Tamtéž, s. 73.

⁸⁵ M. KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy*, SAP, 1973, s. 138–139.

⁸⁶ M. BISINGEROVÁ – L. VANĚK, *Agenda kutnohorské městské správy v 16. století ve světle radních manuálů*, in: *Práce okresního archivu v Kutné Hoře*, Kutná Hora 1984, s. 5–7.

byla jeho funkce zredukována pouze na policejní výkony a stíhání drobných dluhů a přestupků. Byl zřízen rychtářský soud, kde rychtář zasedal spolu s některými konšely. Městský rychtář někdy také současně zastával funkci staršího u obce.⁸⁷

V Kutné Hoře byli od roku 1496 při obnovách rady pravidelně jmenováni *úředníci k obecním potřebám*. V mladším období byli uváděni výjimečně, a to spolu s úředníky ke zvláštním úřadům, kteří ve městě zastávali dohled nad hospodářskou, stavební a správní činností. Mezi úředníky k obecním potřebám patřili špitálmistři, kteří spravovali rozpočet městského špitálu, kostelníci, starající se o finance kostelů sv. Barbory, Vysokého kostela (dnešní kostel sv. Jakuba), Panny Marie na Náměti a sv. Bartoloměje. Dále také úředníci k ungeltním penězům, fišmajstři, správci zádušních peněz, obecního mlýna, úředníci k soli, k vydání vína atd.⁸⁸

Jedním z nejdůležitějších úředníků k obecním potřebám však byl *obecní hospodář*. V Kutné Hoře byli jmenováni obvykle dva obecní hospodáři, kteří měli na starosti městský rozpočet.⁸⁹ Tito městští funkcionáři byli jmenováni buď z konšelů, nebo z obecních pánů a starších z obce a kromě péče o městský rozpočet vedli za pomoci zvláštních písařů rejstříky obecních příjmů a vydání.⁹⁰ Z činnosti obecních hospodářů vznikl i námi sledovaný pramen. Z 27. ledna 1537 se dochovalo usnesení rady, které se týká povinností obecních hospodářů. Jejich úkolem měl být dozor nad obecním hospodářstvím, obecní váhou, rybníky, clem, solí, posudným, činží atd. Obecní hospodáři měli za svou činnost ročně dostávat 7 kop g. č. a bylo ustanoveno, že mají mít také svého písaře.⁹¹ V Kutné Hoře podobně jako v jiných městech neexistovala na počátku 17. století kancelář specializovaná na tuto agendu. Rejstříky obecních příjmů a vydání vedli sice dva hospodáři důchodů obecních, ale ti byli zároveň konšely, tedy předními představiteli města. V roce 1604 při obnovování městské rady byli důchodními hospodáři stanoveni dva nejvyšší představitelé města: primátor Tobiáš Tříška Tábořský a Adam Hněvusický. Druhý jmenovaný, který vedl námi sledovanou knihu výdajů, je v soupisu konšelů dokonce uváděn na druhém místě hned za

⁸⁷ M. KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy*, SAP, Praha 1973, s. 150 – 151.

⁸⁸ Tamtéž, s. 148 – 149.

⁸⁹ Tamtéž, s. 148 – 149.

⁹⁰ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1969, s. 70.

⁹¹ M. BISINGEROVÁ – L. VANĚK, *Agenda kutnohorské městské správy*, in: POAKH, Kutná Hora 1984, s. 7.

primátorem.⁹² Adam Hněvusický kromě funkce druhého hospodáře obecních důchodů zastával také úřad k vězňům a k chlebům.⁹³ Porovnáme-li tyto poměry s městskou správou v Hradci Králové, zjistíme, že zde je situace zcela odlišná. V hradeckém prostředí se totiž na počátku 17. století setkáváme s anomálií: existovala zde kancelář důchodních úředníků, která zaměstnávala dva důchodní úředníky, jednoho úředníka deskových statků a tři písaře.⁹⁴

Městská rada měla velmi rozsáhlou agendu, kterou zaznamenávala městská kancelář, v Kutné Hoře fungující v nějaké podobě pravděpodobně již na sklonku 13. století.⁹⁵ Kancelář sídlila na *radnici*,⁹⁶ jejíž budova stála nejprve v dnešní Kollárově ulici. V roce 1427 byla pořízena nová budova, pravděpodobně z důvodu vypálení staré radnice husitskými vojsky, na tzv. Tarmarce. V pramenech se tato budova objevuje jako „nový rathauz“, nejstarší radnice v dnešní Kollárově ulici je v pramenech nazývána „starým rathauzem.“⁹⁷ Tato budova však nevyhovovala městským potřebám, a tak koupilo město v roce 1493 nově vybudované domy na tzv. Panském place, dnešním Palackého náměstí. Budova začala sloužit městské radě v roce 1499. V té době zde začali také prodávat soukeníci a kožišníci.⁹⁸

Kancelář byla představována především *pisařem*. V roce 1327 je v Kutné Hoře poprvé známo jeho jméno: Reinboto notarius. Do počátku 16. století měla kutnohorská městská rada jednoho nebo dva písaře.⁹⁹ Od počátku 16. století zde fungovali tři městští písaři.¹⁰⁰ Nejvýznamnějším z nich byl od roku 1530 tzv. přední písař radní, kterým se stávali pouze písaři působící v městské kanceláři dlouhodobě, mající diplomatické a právní schopnosti.¹⁰¹ Tito písaři zapisovali především radní a soudní jednání, připravovali materiál k jednání, zapisovali záznamy do městských knih a ručili za jejich

⁹² SOA Praha, SOKA Kutná Hora, AMKH, *Knihy městské rady 1603–1605*, inv. č. 38, fol. 204r.–204v.

⁹³ Tamtéž, fol. 213r.

⁹⁴ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci*, SAP 65, Praha 2015, s. 401 – 403.

⁹⁵ L. VANĚK – M.KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1969, s. 47.

⁹⁶ O podobě kutnohorské radnice podrobněji dále. Vývoji radních budov se věnoval Zdeněk FIŠERA – Karel KIBIC, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*, I. díl, Praha 2009, Zdeněk FIŠERA, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*, II. díl, Praha 2010. Radnici v Hradci Králové je věnována část studie J. VOJTÍŠKOVÁ, *Královéhradecká radnice v době středověku*, in: J. VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, (Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620, Ústí nad Orlicí – Hradec Králové 2013, s. 57–61.

⁹⁷ E. LEMINGER, *Radnice v Kutné Hoře*, KPDVČ 4, 1929, s. 1–2.

⁹⁸ Tamtéž, s. 5–7.

⁹⁹ L. VANĚK – M.KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1969, s. 47.

¹⁰⁰ M. BISINGEROVÁ, *Správa města*, AUC 1, 1992, s. 50–51.

¹⁰¹ L. VANĚK – M.KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorští městští písaři*, Kutná Hora 1984, s. 6.

právní platnost. Často byli také konšely vysíláni jako zástupci na zemské sněmy nebo k jiným úřadům. Písaři zastávali také funkci veřejných notářů a obecně byli odpovědnými za administrativně právní život ve městě. Písaři byli jmenováni městskou radou a širší obcí. Někdy se ucházel o místo jeden kandidát, jindy konšelé vybírali z více uchazečů.¹⁰²

Kutnohorští písaři byli velmi dobře hmotně zajištěni. Písaři byli měšťany, vlastnili domy a jiné nemovitosti a někteří z nich se také podíleli na mincovním a horním podnikání. Výhodnými sňatky dokázali mnohdy svůj majetek ještě rozmnožit, a tím zde vytvářeli skupinu spjatou příbuzenskými vztahy. Někteří z nich dokonce dosáhli šlechtického titulu, např. Jindřich z Chocemic, Jan Šatný z Olivethu, Mistr Brikcí z Licka a další.¹⁰³ Kutnohorští městští písaři za svou písařskou činnost dostávali podle usnesení z roku 1495 a poté z roku 1565 plat za čtyři týdny ve výši 24 grošů českých.¹⁰⁴ Většina z nich měla univerzitní vzdělání, všichni ovládali latinu a někteří také němčinu.¹⁰⁵ Od doby husitské až do konce 17. století byla v Kutné Hoře úřední řečí čeština, ale do písemností pronikal po roce 1526 s příchodem německých obyvatel i německý jazyk.¹⁰⁶ Jeho znalost byla u písařů také požadována. Např. na konci 16. století byla vyžadována jeho znalost dvakrát: v roce 1572 a v roce 1599, kdy se na post písaře hlásilo 5 uchazečů.¹⁰⁷

Původní kutnohorské písaře můžeme posléze nalézt mezi konšely, staršími z obce či v jiných úřadech městské správy.¹⁰⁸ Někteří z nich významně ovlivnili městskou právní praxi, jako Vít Tasovský, Jindřich z Chocemic a M. Brikcí z Licka.¹⁰⁹ Ve 2. polovině 16. století je typické sepětí písařů s humanismem, který se projevuje například v polatinštění jejich jmen. Dokladem toho jsou jména jako například Tapineus, Hubeus, z jejichž pera pocházejí také některé humanistické básně.¹¹⁰

Městská kancelář vedla především městské knihy, ale také listinný, listový a aktový materiál. Nejčastěji využívané byly radní protokoly, které se v Kutné Hoře nazývaly libri memorabilium; do nich se zaznamenávala všechna jednání. Rozhodnutí

¹⁰² L. VANĚK – M.KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorští městští písaři*, Kutná Hora 1984, s. 4–7.

¹⁰³ Tamtéž, s. 8–9.

¹⁰⁴ M. BISINGEROVÁ, *Správa města*, AUC 1, 1992, s. 50–51.

¹⁰⁵ L. VANĚK – M.KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorští městští písaři*, Kutná Hora 1984, s. 10–11.

¹⁰⁶ L. VANĚK – M.KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1969, s. 47.

¹⁰⁷ L. VANĚK – M.KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorští městští písaři*, Kutná Hora 1984, s. 10–11.

¹⁰⁸ M. BISINGEROVÁ, *Správa města*, AUC 1, 1992, s. 50–51.

¹⁰⁹ L. VANĚK – M.KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorští městští písaři*, Kutná Hora 1984, s. 11.

¹¹⁰ M. BISINGEROVÁ, *Správa města*, AUC 1, 1992, s. 50–51.

městské rady byla posléze zapisována do knih kšaftů, svědomí, smluv, přípovědí apod.¹¹¹

Kromě písařů městské rady bylo v kutnohorské kanceláři zaměstnáno také několik písařů *specializovaných městských úřadů*. V této době se objevují písaři obecních hospodářů, špitálských úředníků, písaři k ungeltu piva, olovené váhy, varného, písaři porybného, písaři městského rychtáře, krevní a písaři předměstští. V městské kanceláři působili také panští poslové, kteří zde vykonávali pomocné písařské práce.¹¹²

Z knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606 můžeme také zjistit jména a výši odměn některých městských úředníků, zejména písařů. Písařům radním, jmenovitě mistru Benyčínsovi, Ondřeji Hubkovi, Jiříku Třískovi a písaři pánů hospodářů, jehož jméno není uvedeno, byla rozdána za rok 1604 1 prostice¹¹³ prachatické soli. Na Štědrý den téhož roku byly rozdány dvě hlávky¹¹⁴ písaři loreckému, písaři varnému a písaři rychtářskému.¹¹⁵ Tímto rychtářským písařem byl pravděpodobně písař Štefan, jak dokládá následující záznam: „*Janovi Cikánovi od mazání u světlice Štefana, písaře p. rychtáře.*“¹¹⁶ Písař pánů hospodářů Jan Bzenecký dostal „*za 13 neděl služby, tj. od Dominiky deus in adjutorium až do této dominiky Ad Te levavi, po 8 g. [č.]*“, celkem tedy 1 kopu 44 g. č.¹¹⁷ Zapláceno bylo v roce 1605 také vázání těchto knih: 8 g. č. a 4 d. „*Jakubovi Skálovi od vázání dvou register.*“¹¹⁸

2. DIPLOMATICKÝ ROZBOR KNIHY OBECNÍCH PŘÍJMŮ A VYDÁNÍ Z LET 1604–1606

Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606¹¹⁹ je úřední knihou finančního charakteru o velikosti 31 x 19 cm. Pramen je svázan v původní dřevěné vazbě, která je potažena pergamenem. Desky jsou vyzdobeny latinským textem. Na přední straně se

¹¹¹ M. BISINGEROVÁ – L. VANĚK, *Agenda kutnohorské městské správy*, in: POAKH, 1984, s. 3.

¹¹² L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorští městští písaři*, Kutná Hora 1984, s. 12.

¹¹³ Prostice byla objemová jednotka soli, 1 prostice = 122,829 l. (Gustav HOFMANN, *Metrologická příručka*, Plzeň 1984, s. 80.)

¹¹⁴ Hlávka byla objemová jednotka, avšak převod na dnešní jednotky není znám. (G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, Plzeň 1984, s. 59.)

¹¹⁵ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 19r.

¹¹⁶ Tamtéž, fol. 25r.

¹¹⁷ Tamtéž, fol. 29r.

¹¹⁸ Tamtéž, fol. 45r.

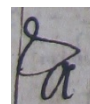
¹¹⁹ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557.

nachází název knihy „*Počet z příjmů a vydání obecních činěný od pana Adama Hněvusického, důchodů obecních hospodáře druhého, dominica Reminiscere feria 3 léta Páně 1606.*“ Celý tento název je lemován ozdobným listovým motivem. Desky knihy jsou svázány papírovými šňůrkami.

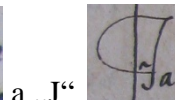
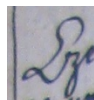
Knihla obsahuje 56 folií, z toho 47 folií je popsáno. V knize se vyskytuje pouze novodobá foliace psaná tužkou v pravém dolním rohu. Psací látkou je papír, který je místy mírně zažloutlý, někde vybledlý, ale jinak velmi zachovalý. Některé stránky mírně prosvítají, ale jsou celé, nepoškozené. Zápisy jsou psány černým inkoustem, který není rozpítý, a písmena jsou dobře čitelná. Filigrán, který se v knize vyskytuje, má tvar kruhu a uprostřed je vepsáno písmeno Z. Tento filigrán se však nepodařilo v literatuře dohledat.¹²⁰

Celý pramen je psán dvěma písařskými rukama. Písmem je česká novogotická kurzíva s polokurzívními prvky, latinské a české nadpisy jsou psány kresleným písmem. Do knihy jsou vloženy dva volné listy, na nichž se nacházejí sumáře příjmů a výdajů, a to: *Sumovní příjem a vydání za léta 1605–1606*, který je napsán stejnou písařskou rukou jako celá kniha, a *Sumovní vydání v počtu pana Adama Hněvusického za léta 1606–1607*, které je psáno jinou písařskou rukou než předchozí záznamy a jehož písmem je česká novogotická kurzíva. Písaře A, který napsal celou *Knihu obecních příjmů a vydání* a *Sumář z let 1605–1606*, můžeme poznat podle několika specifických rysů jeho písma, například stylem psaní některých liter. Majuskulní litera „A“ vychází tvarově

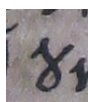
z kurzívního písma „A“ a v horní části je zdobeno obloukem s kličkou

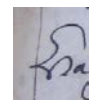
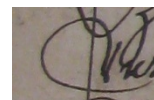
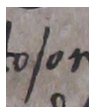
Výrazným majuskulním písmenem je také „C“

začátku slova objevuje se smyčkou

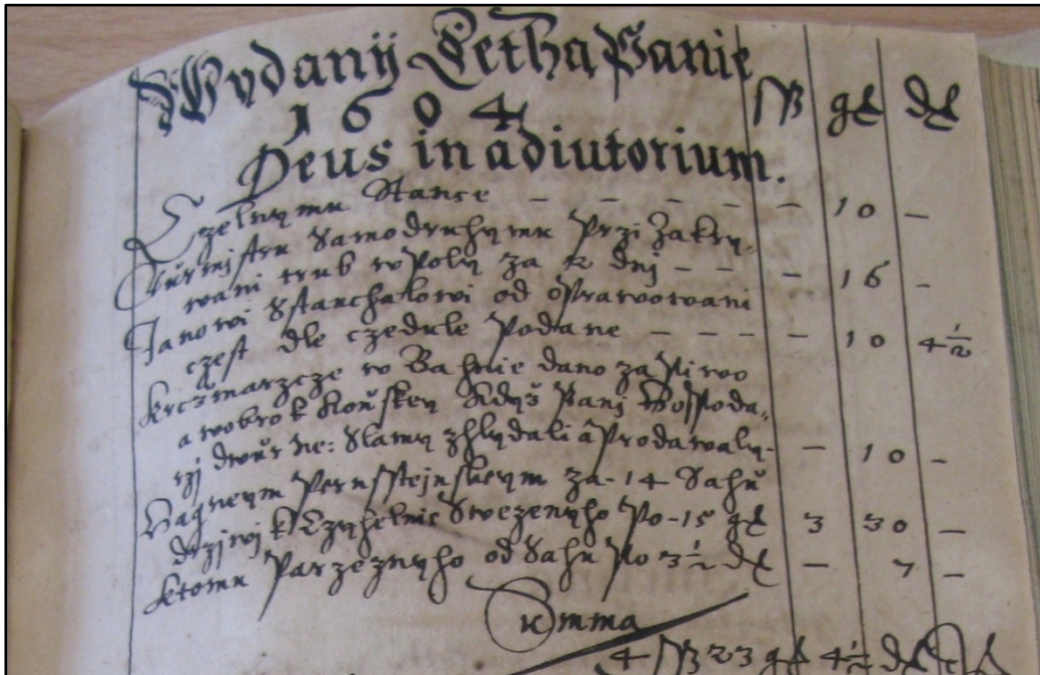
dříkem

V textu je nápadná také majuskulní litera „P“, a to jednak svým protáhlým dříkem

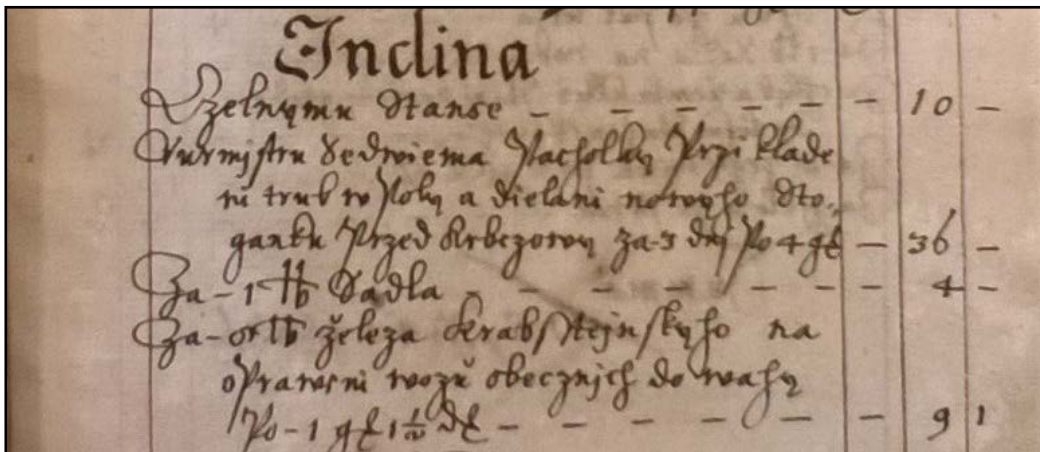
¹²⁰ František ZUMAN, *České filigrány XVI. století*, Památky archeologické 33, 1922–1923, s. 277–286, F. ZUMAN, *České filigrány XVII. století*, Památky archeologické 35, 1927, s. 442–463.

jdoucím pod základní linku, jednak také sloním chobotem . Písař A často počátečními písmeny přetahuje načrtlé okraje a jeho písmo vykazuje mírný sklon doprava. Písmena jsou malá a tam, kde měl písař místo, jsou písmena větší a rozsáhlejší. V obecních výdajích na konci knihy se objevují účetní záznamy se jménem hospodáře obecních důchodů Adamem Hněvusickým a také jménem jeho písaře. Tento písař je pravděpodobně autorem námi sledovaného pramene: „Ondřejovi Brtnickému, při týchž

Vydání Petřa Šanie		1604	fl	gr	š
Deus in adiutorium.					
Šelnu mu danc	-	-	-	10	-
Šelnu mu danc dvanácti při klade ni trub rojohy za 2 dnj	-	-	-	16	-
Jano roj šancfaloroi od opravování čest dle czedule yadane	-	-	-	10	4 1/2
Krcmarze ro Ba folic dano za yiroo a trobro šlonšter dvanácti při klade zj dvanácti ro: dlanu zlydali a prodavaly	-	-	-	10	-
Šelnu mu danc dvanácti při klade za 14 dafu	-	-	-	3	30
Šelnu mu danc dvanácti při klade za 15 fl	-	-	-	-	7
Šelnu mu danc dvanácti při klade za 15 fl	-	-	-	-	7
Summa					
4 fl 23 gr 4 1/2 š					

Typický účetní záznam za jeden týden¹²¹

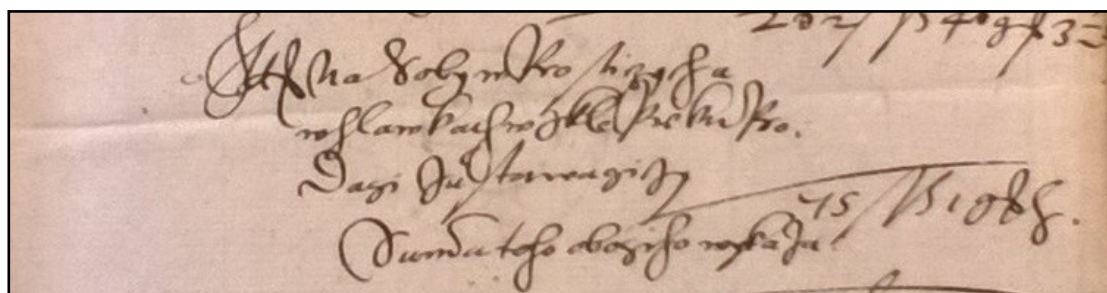

Inclina		fl	gr	š	
Šelnu mu danc	-	-	-	10	-
Šelnu mu danc dvanácti při klade ni trub rojohy a dielani novyho dno garku yzed drbezoroy za 3 dnj po 4 gr	-	-	-	36	-
Za 1 fl dafu	-	-	-	4	-
Za 10 fl železa kerabšterjškys na opraveni rozy obecnij do vafy	-	-	-	9	1
po 1 gr 1 1/2 š	-	-	-	-	-

Ukázka písma písaře A¹²²

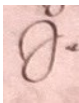
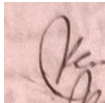
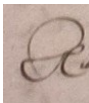
¹²¹ SOA Praha, SOKA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 24r.

páních hospodářích písaři, za 45 týhodnů, totiž od Dominiky populus léta 1604 až do dominiky da pacem léta 1605, též po 8 g. [č.].“¹²³ Přísahu tohoto písaře nacházíme také v dochované Knize přísah.¹²⁴

Ukázka písma písaře B¹²⁵

Písař B, autor *Sumovního vydání v počtu pana Adama Hněvusického* za léta 1606–1607, se od Ondřeje Brtnického výrazně odlišuje. Především tím, že se jedná o kurzivní písmo s výrazným sklonem doprava. Objevují se zde výrazné oblouky, zvláště

u majuskulních liter „Z“ , „P“ a „A“ . Písmena nemají jednotný tvar, např. litera „Z“ je někdy psána s kličkou, jindy bez ní a má kulatý tvar. Stejně tak písmeno „A“ je jednou v horní části otevřeno, podruhé uzavřeno. Písmo je hůře čitelné než písmo písaře A, ale jednotlivé litery jsou dobře rozeznatelné. V pravých okrajích sumáře také chybí konce řádků. Jméno písaře B se v sumáři neobjevuje, až další výzkum komparací s dochovanými prameny by mohl ukázat, kdo byl oním písařem.

System zápisů je chronologický, přípisy se v knize nevyskytují. Zápisy jsou stylizovány jednoduše, jsou odděleny nadpisy a členěny podle věcných skupin. Nadpisy také určují, zda se jedná o příjem či výdej, přičemž příjmy se nacházejí v první části knihy, výdaje v části druhé. Struktura je u všech zápisů stejná: zápis vždy obsahuje jméno osoby, která peníze přijala či vydala, za co a peněžní částku. Ta je v knize

¹²² SOA Praha, SOKA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 24v.

¹²³ Tamtéž, fol. 45v.

¹²⁴ SOA Praha, SOKA Kutná Hora, AMKH, *Knih přísah 1558–1677*, inv. č. 6, fol. 27r.–27v.

¹²⁵ Tamtéž, nefoliováno.

uváděna v groších českých,¹²⁶ tehdejší užívané početní jednotce. Každá část pak končí součtem, kolik peněz bylo přijato nebo vydáno. Jednotlivé položky jsou zúčtovány po týdnech.

Účetní jednotkou této knihy počtů je s největší pravděpodobností funkční období městské rady, tj. období mezi dvěma obnoveními. V inventáři se sice uvádí, že tato kniha zahrnuje léta 1604–1606, ale ve skutečnosti obsahuje pouze záznamy z let 1604 a 1605. Kniha však nezahrnuje celé tyto roky, ale pouze období korespondující funkční období městské rady. Do vedení účetních knih se také promítal svatojiřský a svatohavelský cyklus. Vyúčtování sledovaných register proběhlo až v roce 1606, jak je na deskách knihy uvedeno.¹²⁷ S tím souvisí i to, že kniha vznikla najednou a zpětně v roce 1606, a to z dílčích účetních rejstříků, které se nedochovaly. Je pravděpodobné, že důchodní hospodáři nevedli jedna účetní registra po celé funkční období městské rady, ale s občasnými mezičasy. Z působnosti jednoho hospodáře obecních důchodů mohlo tedy za jedno funkční období vzniknout několik účetních knih na sebe navazujících. Až výzkum dalších dochovaných účetních knih by mohl tuto domněnku potvrdit, či vyvrátit.

Kniha je tvořena záznamy o příjmu z úroků starých, z úroku svatohavelského a svatojiřského, příjmu cla městského, cla malínského, dále o příjmu z nájmu ze mlýna Stolce a ze mlýna pod Zibohlavy, příjmu z lochů a ze světnice v rathause, příjmu peněz purkrechtních z vesnic, příjmu běžného, příjmu za cihly, za „votýpky“ a počtu solního. Jsou zde také záznamy o obecním vydání, jmenovitě o výdajích z úroků, činží a jiných platů, a také výdajích sirotkům. Příjmům z roku 1604 je v knize věnováno 26 stran, údajům z roku 1605 13 stran. Vydání z roku 1604 se nachází na 13 stranách, z roku 1605 pak na 31 stranách. V první části knihy, kde se nacházejí příjmy, se střídají zápisy z let 1604 a 1605. V druhé části pramene věnující se městským výdajům jsou nejprve zápisy k roku 1604 a poté k roku 1605. Některé položky jsou v knize účtovány po týdnech, které jsou označovány podle mešních introitů. Agendu knihy a rozsah folií kopíruje následující tabulka:

¹²⁶ Dále bude tato početní jednotka uváděna ve zkratce g. č., pro denáry zkratka d.

¹²⁷ Přesné datum vzniku je 21. února 1606.

Rok 1604		Rok 1605	
Agenda	Folio	Agenda	Folio
Příjem úroku svatohavelského	4r–6r	Příjem úroků starých	2r–3r
Příjem cla	8r–9r	Příjem úroku svatojiřského	6v–7r
Příjem cla malýnského	13r	Příjem cla	9r–12v
Příjem nájmu ze mlejna Stolce	14r	Příjem cla malýnského	13r–13v
Příjem nájmu ze mlýna pod Zibohlavy	14r	Příjem nájmu ze mlýna pod Zibohlavy	14v
Příjem nájmu z lochů a ze světnice v Rathause	14v	Příjem za cihly	16v–17r
Příjem peněz purkrechtních z vesnic	15r–15v	Vydání	30v–45v
Příjem běžnej	16r		
Příjem za cihly	16v		
Příjem peněz za votýpky	17v		
Sumář	22v		
Vydání	24r–30r		

Rok 1604 a 1605	
Agenda	Folia
Počet solní na prostice	18r–20r
Počet solní v hlávkách	20v–22r
Vydání na úrocích, činžích a jiných platech	46r–47r
Sirotčí peníze	47v

Sumář 1605–1606	
Agenda	Folio
Příjem a vydání	Není

Sumář 1606–1607	
Agenda	Folio
Sumovní vydání počtu pana Adama Hněvusického	Není foliováno

Kniha se velmi podobá královéhradeckým *Registrům vydání z důchodu městského 1605*.¹²⁸ Do těchto register také zapisovala jedna písařská ruka a také vznikla soupisem z dílčích register. Tato registra však obsahují pouze výdaje, na rozdíl od kutnohorské knihy, a účetní jednotkou je zde celý kalendářní rok členěný podle funkčních období purkmistrů.¹²⁹

Z námi sledovaného období se v Kutné Hoře dochovaly další tři prameny mapující městské finance, a to Kniha obecních příjmů a vydání z let 1605–1606¹³⁰, Kniha obecních příjmů a vydání z let 1605–1606¹³¹ a Kniha obecních příjmů a vydání

¹²⁸ SOA Zámorsk, SOkA Hradec Králové, AMHK, *Registra vydání z důchodu městského 1605*, inv. č. 5156, kn. č. 3790.

¹²⁹ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Měštští zaměstnanci*, SAP 65, 2015, s. 394–395.

¹³⁰ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1605–1606; Registra všelikých příjmů*, inv. č. 558.

¹³¹ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1605–1606; Registra všelikých příjmů*, inv. č. 559.

z let 1606–1609.¹³² Bylo zjištěno, že tato finanční registra z let 1605–1606 obsahují totožné položky, jedná se tedy o koncept a čístopis. Jedná se o agendu prvního důchodního hospodáře primátora Tobiáše Třísky Tábořského, ale vedením účetních register byli za něj pověřeni Václav Sixtus ze Zvířetína a Augustýn Šmilaur ze Šmilova. Poté, co byl Václav Sixtus zvolen městským rychtářem, byl místo něj pověřen vedením knihy Jan Šultys z Felsendorfu. I tito páni byli významnými členy městské rady.¹³³ Teprve podrobný výzkum dochovaných pramenů by ukázal, jak kutnohorská účetní agenda v tomto období fungovala a jaká pravidla platila při obsazování hospodářů. Účetní knihu z let 1606–1609 vedl stejně jako námi sledovaný pramen druhý důchodní hospodář Adam Hněvusický.

Pro další výzkum z tohoto období jsou také zajímavé finanční knihy, které se věnují jednotlivým kutnohorským dvorům. Jsou to např. Hlavní rejstřík příjmů a vydání pivovaru Lorec z let 1604–1605,¹³⁴ Rejstřík příjmů a vydání dvorů v Křeseticích a na Bykánici z let 1603–1604,¹³⁵ Rejstřík příjmů a vydání dvora Poličany z let 1606–1607¹³⁶ a Rejstřík dvora Pucheř z let 1603–1604. Dochoval se také Rejstřík příjmů a vydání pernštejnského lesa z let 1603–1606.¹³⁷

3. OBECNÍ ZAMĚSTNANCI

Knihu obecních příjmů a vydání je možno využít k rekonstrukci počtu obecních zaměstnanců na počátku 17. století, kteří byli městem najímáni pravidelně, patřili tedy ke stálým zaměstnancům, nebo podle potřeby, a to většinou z důvodu různých oprav.

3. 1. PROFESE SPJATÉ S BUDOVOU RADNICE

Centrem všeho dění ve městě byla především radnice, nacházející se na počátku 17. století na dnešním Palackého náměstí. V prvním patře radniční budovy se nacházely

¹³² SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1606–1609; Počet pana A. Hněvusického*, inv. č. 560.

¹³³ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 18v. – 19r.

¹³⁴ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Hlavní rejstřík příjmů a vydání pivovaru Lorec 1604–1605*, inv. č. 1187.

¹³⁵ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Rejstřík příjmů a vydání dvorů v Křeseticích a na Bykánici 1603–1604; Počet dvorů*, inv. č. 1270.

¹³⁶ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Rejstřík příjmů a vydání dvora Poličany 1606–1607*, inv. č. 1276.

¹³⁷ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Rejstřík příjmů a vydání pernštejnského lesa 1603–1606*, inv. č. 1275.

světnice, kde zasedal sbor osmisoudců, sídlil městský rychtář a také radniční hospodář¹³⁸ a šatlavní hospodář, který se staral o vězně.¹³⁹ V budově bychom mohli nalézt také kapli zasvěcenou sv. Janu Křtiteli a především již zmíněné kožišnické a soukenické krámy. Radnice měla dvoje vrata, a to dolejší, která stála proti domu nazývanému Šprlinkovský, a hořejší naproti Dolejšímu rynku, v dnešní Kollárově ulici. Na radnici byla umístěna také šatlava, stojící nalevo od dolejších vrat, později rozšířená o jednu vrchní místnost.¹⁴⁰ Vedle šatlavy byla místnost vyhrazená pro rychtářovy biřice.¹⁴¹ Kromě vrat zde byly také vstupy vedoucí do sklepů, které sloužily jako skladiště, např. soli, vlny, vápna, zbraní (tzv. rystkomora). V budově byla také umístěna velká a malá obecní váha. Velká váha sloužila především k vážení olova, malá váha pak k vážení koření a lehčího zboží.¹⁴² Menší sklepy byly pronajímány obchodníkům, prodávali se zde například ptáci a knihy,¹⁴³ byly zde také uloženy jarmarečný boudy pronajímané obchodníkům. V přízemí budovy se nacházely velké klenuté krámy. Dva z nich byly nejprve v soukromých rukou, ale později byly radními pány odkoupeny. V těchto klenutých krámech byla zřízena např. lékárna.¹⁴⁴ Byl zde také dolní mazhauz, kde se shromažďovali lidé, kteří měli na radnici nějaké vyřizování. V prvním patře byl umístěn panský mazhauz, kde se scházela velká obec nebo zde lidé čekali na soud.¹⁴⁵ Mezi přízemím a prvním patrem se nacházela místnost se železnými okenicemi, která sloužila jako městský archiv; byly zde uloženy truhly s listinami a majestáty.¹⁴⁶ Svě místo měla na radnici také obecní šenkovna, nechyběl ani zvon.¹⁴⁷ V této renesanční budově sídlila městská rada až do vyhoření v roce 1770.¹⁴⁸

Mezi profese, které byly v Kutné Hoře najímány za účelem péče o radní budovu, patřili v roce 1604 především ti, kteří se zapojili do stavebních úprav obecní šenkovny. Ta se v budově radnice nacházela už roku 1578, pravděpodobně však už i dříve.

¹³⁸ E. LEMINGER, *Radnice v Kutné Hoře*, KPDVČ 4, Kutná Hora 1929, s. 9 – 10.

¹³⁹ J. ŠIMEK, *O starobylé radnici kutnohorské, zničené požárem 1770*, KPDVČ 2, Kutná Hora 1925, s. 88.

¹⁴⁰ E. LEMINGER, *Radnice v Kutné Hoře*, KPDVČ 4, Kutná Hora 1929, s. 10.

¹⁴¹ J. ŠIMEK, *O starobylé radnici*, KPDVČ 2, Kutná Hora 1925, s. 88.

¹⁴² E. LEMINGER, *Radnice v Kutné Hoře*, KPDVČ 4, Kutná Hora 1929, s. 10 - 11.

¹⁴³ J. ŠIMEK, *O starobylé radnici*, KPDVČ 2, Kutná Hora 1925, s. 92.

¹⁴⁴ E. LEMINGER, *Radnice v Kutné Hoře*, KPDVČ 4, Kutná Hora 1929, s. 10 - 11.

¹⁴⁵ J. ŠIMEK, *O starobylé radnici*, KPDVČ 2, Kutná Hora 1925, s. 88 – 89.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 91.

¹⁴⁷ E. LEMINGER, *Radnice v Kutné Hoře*, KPDVČ 4, Kutná Hora 1929, s. 10 - 14.

¹⁴⁸ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1969, s. 48.

V letech 1604 a 1605 byla na příkaz pánů upravována.¹⁴⁹ Z tohoto důvodu město nakoupilo za 16 g. č., dubové dřevo: „*Jakubovi Dukátovi z Sychrova za dva tesaný dubce do rathauz.*“¹⁵⁰ „*Janovi Tábořskému, tesaři, od dělání kantrýřů*“¹⁵¹ v rathauze za 4 dny, po 6 g. [č].¹⁵² Jedním ze zaměstnaných byl tedy **tesař** Jan Tábořský, který měl k ruce ještě dva tovaryše, jak dokládají dva následující záznamy: „*Mikulášovi Foukalovi, tovaryši jeho, za 4 dny, po 5 g. [č].*“¹⁵³ a „*Machovi, druhému tovaryši jeho, za tři dny při tom díle, po 5 g. [č].*“¹⁵⁴ K této práci byl najat také **nádeník**, který tyto 4 dny odklízal dřevěné třísky do sklepa a dostal odměnu ve výši 12 g. č.¹⁵⁵

Další profesí spjatou s opravami radnice byl v roce 1604 **zámečník**,¹⁵⁶ který dostal práci ve sklepě radnice, kde se uchovávalo vápno: „*Ludvíkovi zámečníku za zámeček západitej k sklepu do rathauzu, kde vápno,*“ za 14 g. č.¹⁵⁷ V témže týdnu město zaplatilo 8 g. č. pravděpodobně témuž zámečníkovi Ludvíkovi za přibíjení zámku, skobu, svaření pantů u dveří a hřebíky a cvrčky.¹⁵⁸ Druhým zmiňovaným zámečníkem je Bastl, který byl odměněn 7 g. č. za „*2 klíče k truhlicím obecním.*“¹⁵⁹

Jiná zmínka o zámečníkovi se objevuje v souvislosti s další osobou zaměstnanou na radnici, a tím byl **servus**. Z roku 1604 se objevují dva zápisy, v nichž je zmíněna tato profese: „*Zámečníku od opravení zámku Matoušovi servusovi,*“¹⁶⁰ a „*Jelínkovi od vymítání komínů třích na rathauze, item u servusa jednoho, item v šatlavě dvouch, item kámen dáno 20 g. [č].*“¹⁶¹ V Kutné Hoře servus sloužil např. osmisoudcům, kdy doručoval obsílky či vyřizoval vzkazy.¹⁶² Osoba servuse se objevuje i na radnici v Hradci Králové, kde zajišťoval doručování obsílek, vzkazů nebo doprovázel městské

¹⁴⁹ E. LEMINGER, *Radnice v Kutné Hoře*, KPDVČ 4, 1929, s. 11.

¹⁵⁰ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 24v.

¹⁵¹ Kantrýř je trámčový podklad pro sudy. (<http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx> [cit. 23. 6. 2016].)

¹⁵² SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 29r.

¹⁵³ Tamtéž, fol. 29r.

¹⁵⁴ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 29r.

¹⁵⁵ Tamtéž, fol. 29r.

¹⁵⁶ O kutnohorských zámečnicích v období 16. století více J. ŠIMEK, *O kutnohorských zámečnicích a mečířích v 16. věku*, Kutná Hora v 15. a 16. století, 2014, s. 23–26.

¹⁵⁷ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 27r.

¹⁵⁸ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 27r.

¹⁵⁹ Tamtéž, fol. 29v.

¹⁶⁰ Tamtéž, fol. 24v.

¹⁶¹ Tamtéž, fol. 26r.

¹⁶² M. BISINGEROVÁ, *Osmisoudcovský úřad*, SSH, 2008, s. 43.

radní při jejich cestách. Zde jsou k roku 1605 doloženy hned čtyři takovéto osoby. Radnice se zde také starala o jejich oděv, aby důstojně reprezentovali město.¹⁶³ Můžeme tedy říci, že v Kutné Hoře stejně tak jako v Hradci Králové, vzhledem k velikosti města a rozvinuté městské správě, bylo servusů zaměstnáno několik a také se zde nacházely prostory těmto služebníků vyhrazené.

Stejně jako v Hradci Králové i v Kutné Hoře se objevují ženská jména a profese výjimečně. Jednou z nich je **kuchařka**, o níž se zde několik záznamů vyskytuje: „*Za 1 prostici soli prachatické kuchařce k vaření jídla žákům*“ vydala městská pokladna 1 kopy a 34 g. č.¹⁶⁴ I v dalších záznamech byla kuchařce vydávána prachatická sůl v podobné výši. Touto kuchařkou byla pravděpodobně Dorota Třísková, které byly zaplacený 4 kopy „*od vaření jídla žákům za půl léta, tj. od svatého Jiří až do sv. Havla léta 1604.*“¹⁶⁵ Zatímco u většiny zaměstnanců se objevuje týdenní výplata, této kuchařce byl vyplacen výdělek za půl roku. Ve vydání z roku 1605 se pak objevuje další kuchařka: „*Paní Regině Bzenecký dáno za půl léta, totiž od sv. Havla léta 1604 až do sv. Jiří léta 1605 od vaření jídla žákům,*“ které byla také zaplacená výplata za půl roku ve výši 4 kop.¹⁶⁶

Velmi důležitou osobou, zaměstnanou na kutnohorské radnici, byl **vážný**. Jak bylo uvedeno výše, dvě obecní váhy, velká a malá, se nacházely v jenom ze sklepů v budově radnice. Vážný vedl správu těchto vah a také rejstřík. Tento úřad měl najatý, kupoval od hospodářů sůl, ukládal ji ve sklepech na radnici a prodával za nařízenou cenu. Část vydělaných peněz pak odváděl hospodářům. Kupcům a kramářům bylo pod hrozbou trestu nařízeno, aby vážili pouze na obecních vahách a nešidili městskou pokladnu. V místnosti, kde se nacházely váhy, byly také umístěny míry pro konváře. Kromě soli prodával vážný také železo a olovo.¹⁶⁷ V knize obecních příjmů a vydání se osoba vážného objevuje pouze jednou, a to v souvislosti s rozdělením prachatické soli městským radním a jiným městským služebníků. Dozvídáme se tedy, že vážnému byla v roce 1604 dána 1 prostice prachatické soli, tedy asi 123 l soli.¹⁶⁸ Více se však

¹⁶³ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci*, SAP 65, 2015, s. 406–407.

¹⁶⁴ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 26v.

¹⁶⁵ Tamtéž, fol. 26r.

¹⁶⁶ Tamtéž, fol. 36r.

¹⁶⁷ J. ŠIMEK, *O starobylé radnici kutnohorské*, KPDVČ 2, 1925, s. 87.

¹⁶⁸ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 19r. G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, Plzeň 1984, s. 80.

tato registra o osobě vážného nezmiňují. Tato profese je doložena také v Hradci Králové, kde se mu dostávalo měsíčního platu 2 g. č.¹⁶⁹

Tutéž odměnu dostal také **pojezdny** Tobiáš, který se také v knize objevuje pouze ve výčtu těch, kterým byla rozdána sůl.¹⁷⁰ Pojezdny neboli podkoní, štolmistr, měl ve své péči koně, lze tedy předpokládat, že město vlastnilo také stáje s koňmi. Ty se nacházely ve starém rathauze. Z těchto register však nelze tuto oblast městského hospodářství rekonstruovat.¹⁷¹ Na rozdíl od studie z královéhradeckého prostředí, kde bylo z dochované účetní knihy vysledováno, že byli za účelem péče o stáje najímání zaměstnanci na určité činnosti, např. i za potravu pro koně.¹⁷²

Toto množství soli dostal také **mistr popravní**,¹⁷³ který se svými biřici konal svou činnost, tedy fyzické tresty a torturu, před radniční budovou, kde stál pranýř. V roce 1586 zde byl v renesančním slohu postaven pranýř nový, s maňasem, který držel v ruce meč.¹⁷⁴ Také čtyři **šrotýři**, kteří vytahovali víno ze sklepa, nakládali ho na vozy a vybírali z něj clo,¹⁷⁵ byli odměněni tímto množstvím soli.¹⁷⁶

Za účelem doručování různých dokumentů byli na radnici zaměstnání také **poslové**: v roce 1604 bylo městem zapláceno 15 g. č. „*poslu za příčinou tam s psaním na Štemberk vyslanýmu*.“¹⁷⁷ V roce 1605 bylo zase dáno 18 g. č. „*poslu od chůze k vylizování týchž borovic dáno na úratu*.“¹⁷⁸ V kutnohorském archivu se nacházejí registra korespondence z let 1571–1780.¹⁷⁹

V budově radnice měl své místo také **sklad soli**. Z obchodu se solí plynuly do městské pokladny značné zisky. Záznamy o obchodu se solí se také objevují ve

¹⁶⁹ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci*, SAP 65, 2015, s. 414.

¹⁷⁰ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 19r.

¹⁷¹ V Kutné Hoře se z novějšího období dochovaly peněžní, obilní a dobytčí rejstříky obecních dvorů: AMKH, *Hlavní peněžní rejstřík obecních dvorů 1641–1645*, inv. č. 1218. Tytéž rejstříky také z let 1670–1701. Z této oblasti jsou také zajímavé purkrabské rejstříky obecních dvorů z let 1679–1695: AMKH, *Hlavní purkrabský rejstřík – dobytčí počet 1679*, inv. č. 1259.

¹⁷² J. VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci*, SAP 65, 2015, s. 410. V Hradci Králové se také dochovala účetní kniha týkající se dobytka: AMHK, *Inventář koní a dobytka ostatního v obecních dvorech chovaného 1615*, inv.č. 101, krabice č. 35.

¹⁷³ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 19r. Dějinami této oblasti se zabýval např. Josef SVÁTEK, *Dějiny poprav a katů v Čechách*, Praha 2004.

¹⁷⁴ J. ŠIMEK, *O starobylé radnici*, KP DVČ 2, 1925, s. 92–93.

¹⁷⁵ J. ŠIMEK, *Kutnohorské příspěvky k dějinám českého obchodu*, Kutná Hora v 15. a 16. století, 2014, s. 70.

¹⁷⁶ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 19r.

¹⁷⁷ Tamtéž, fol. 26v.

¹⁷⁸ Tamtéž, fol. 44r.

¹⁷⁹ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kancelářská registra*, inv. č. 1294–1303.

sledované knize, a to v příjmech. Lze tedy předpokládat, že obecní hospodář měl rovněž dohled nad solí a vedl si o obchodu s ní poznámky. Dozvídáme se zde, že v roce 1604 a 1605 bylo potřeba přikoupit sůl, protože ve sklepě žádná nezbyla. V těchto letech bylo tedy za 115 obecních prostic, z toho 83 prostic prachatické soli a 32 prostic císařské soli, zapláceno z obecní pokladny celkem 188 kop a 10 g. č. Např. v roce 1604 ve 3. listopadovém týdnu bylo koupeno 26 prostic „*soli prachatické od Kryštofa z Pelhřimova, po 1 kopě 30 g. [č.]*“, tentýž rok ve 2. prosincovém týdnu, už musel hospodář zaplatit témuž Kryštofovi z Pelhřimova o 3 g. č. více na prostici soli.¹⁸⁰ V tomto období musela obecní pokladna vydat také za přikupování hlávek soli: za 55 kop a 19 hlávek soli bylo vydáno 403 kop 40 g. č. a 1, 5 d. Ze záznamů vyplývá, že cena 1 hlávky soli se pohybovala okolo 7 a 7, 5 g. č.¹⁸¹ Část přikoupené soli byla hned rozdána nebo prodána. 1 prostice soli byla rozdána např. „*knězi Cypriánovi k Náměti*“,¹⁸² sůl dostali také konšelé, např. Adamovi Hněvusickému a panu primátorovi byly dány 2 prostice soli, ostatním po 1 prostici. Kromě konšelů tak dostali sůl také páni soudci, radní písaři a další. Zaplatit za ní však musela kuchařka, a to 1 kopu a 33 či 36 g. č. za 1 prostici. Po prodání a rozdání nakoupené soli zůstalo v kutnohorském sklepě 29 prostic a 7 kop a 39 hlávek soli.¹⁸³ Z uvedených záznamů je také patrné, že na přikupování soli v prosticích a v hlávkách město vydělalo: „*A tak Lucrum*“¹⁸⁴ *na tyto soli v prosticích nachází se 6 kop 51 g. [č.]*,¹⁸⁵ a „*A tak nachází se v tomto počtu v hlávkách Lucrum 35 kop 41 g. [č.] 4, 5 d.*“¹⁸⁶ Sůl se do Kutné Hory dovážela z Bavor přes Prachatice do Písku, odtud potom do Prahy nebo do Kutné Hory.¹⁸⁷ V kutnohorském archivu se dochovalo i několik dílčích účetních register

¹⁸⁰ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 18r.

¹⁸¹ Tamtéž, fol. 20v–21r.

¹⁸² Tamtéž, fol. 18v.

¹⁸³ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 18v–22r.

¹⁸⁴ Latinsky zisk, výtěžek.

¹⁸⁵ Tamtéž, fol. 20r.

¹⁸⁶ Tamtéž, fol. 22r.

¹⁸⁷ J. ŠIMEK, *Kutnohorské příspěvky*, Kutná Hora v 15. a 16. století, 2014, s. 67.

zachycujících obchod se solí.¹⁸⁸ Solnice se také nacházely v jiných městech, např. v Hradci Králové nebo v Žatci.¹⁸⁹

V budově radnice bychom mohli nalézt také šenkovnu. Tato agenda sice ve sledované knize zahrnuta není, více bychom se o ní dozvěděli z dochovaných účetních register.¹⁹⁰ V souvislosti s vínem se v knize objevují záznamy o výdajích z cest radních pánů: „P. Janovi Šultysovi za 7 žejdlíků¹⁹¹ vína, když páni hospodáři do Lošan a do Zibohlav po hospodářství jezdili, po 2 g. [č.] 3d.,“¹⁹² nebo „Na Janovičkách, když páni za příčinou mezníků jezdili, v hospodě utraceno a kuchaři spropitného dáno 12 g. [č.]“¹⁹³ Kromě výdajů z cest se zde také vyskytují vydání za jídlo, pití a jiné při konání soudu, např. v Lošanech: „Za 9 žejdlíků vína uherského, po 2 g. [č.] 3 d., za 13 moravského, po 1 g. [č.] 3 d., za chlýb a žemle 4 g. [č.], kuchařkám spropitného 12 g. [č.], pacholkům třem po 1 g. [č.], za 1 libru¹⁹⁴ sádla 4 g. [č.]“¹⁹⁵ Z uvedeného můžeme vidět, že městská pokladna financovala také náklady spojené s úředními cestami.

V jednom ze sklepů na radnici se také skladovalo **vápno**. V roce 1604 bylo z obecní pokladny vydáno 35 g. č. 1 d. „za 1 vůz vápna do sklepu koupeného.“¹⁹⁶ O příjmu ze světnic v „rathauzu“, které sloužily k pronájmu, se dozvídáme, že „z tohoto příjmů roku tohoto 1604 schází, protože na ten rok, jako i předešlej 1603 týž lochy a světnice žádnému pronajati nejsou.“¹⁹⁷

Z literatury víme, že v prostorách radnice se pohybovali kromě výše zmíněných profesí také **radniční hospodář**, **šatlavní hospodář** a **rychtářovi biřici**, o nich však sledovaný pramen mlčí.¹⁹⁸

¹⁸⁸ Rejstříky jsou dochovány z let 1555, 1574–1578, 1578–1579, 1579–1580, 1616–1617, 1631–1633, 1684. AMKH, *Rejstřík obecní váhy – sůl*, inv. č. 613–619. Sůl se také zjevuje v jednom z rejstříků spolu se železem: AMKH, *Rejstřík obecní váhy – železo, sůl*, inv. č. 623.

¹⁸⁹ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci*, SAP č. 2, 2015, s. 415.

¹⁹⁰ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Rejstřík o prodeji vína*, inv. č. 609–612.

¹⁹¹ 1 žejdlík český = 0,487 l. (G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, Plzeň 1984, s. 98.)

¹⁹² SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 24v.

¹⁹³ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 24r.

¹⁹⁴ 1 libra = 0,514 kg. (G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, Plzeň 1984, s. 70.)

¹⁹⁵ Tamtéž, fol. 32v.

¹⁹⁶ Tamtéž, fol. 26r.

¹⁹⁷ Tamtéž, fol. 14v.

¹⁹⁸ J. ŠIMEK, *O starobylé radnici*, KPDVČ II., 1925, s. 88 a 95.

3. 2. OBECNÍ MÍSTA A OBJEKTY A PROFESE S NIMI SPJATÉ

Kromě radnice vlastnilo město také další objekty, v nichž se pohybovali a pracovali profese placené z městské pokladny. K těmto objektům patřilo především městské opevnění se čtyřmi již jmenovanými městskými branami. S nimi je spjat další obecní zaměstnanec, a to **branný**. Hlavními povinnostmi branného bylo otevírat a zavírat bránu, hlídat, kdo do města vchází a s čím a také vybírat clo. Někdy se však stávalo, že branný nevykonával své povinnosti poctivě a byl překupníkem. V roce 1580 proto šepmistři ustanovili pány k branám. Branný se jinak mohl v bráně věnovat svému řemeslu. K roku 1549 jsou v Kutné Hoře doloženi čtyři branni, každý tedy v jedné bráně: branný kolínský, kouřimský, čáslavský a klášterský. Branný měl v případě potřeby k ruce také písaře od brány.¹⁹⁹ Ve sledovaných registrech se dočítáme o příjmech z městského a malínského cla. Zde se např. dozvídáme, že „*brannej kouřimskej z vlny*“ vybral v roce 1604 29 g. č.,²⁰⁰ v roce 1605 bylo „*z brány kouřimský z soli*“ vybráno 5 g. č. 3,5 d.²⁰¹ Jsou zde uvedeny také údaje o clu vybíraném v období jarmarků: „*z soli při jarmarce svatomartinským vybráno od formanů*“ 2 kopy 1 g. č. a 2 d.²⁰² Ve výdajích za rok 1604 je branný zmiňován pouze dvakrát: „*Branný klášterský od 12 kop hřebíků spravování, po 1 d.*“,²⁰³ a „*za 24 kachle do Žižkovy brány brannýmu do salaše, kde clo vybírá, po 3,5 g. [č.]*“.²⁰⁴ V roce 1605 byl často klášterský branný využíván k srovnání hřebíků: „*Brannýmu klášterskýmu od srovnání 8 kop starýho hřebíku, po 1 d.*“²⁰⁵ Kromě těchto bran se do města vcházelo také fortami. Fortna se v Kutné Hoře nacházela např. u sv. Barbory, na Koňském trhu nebo u kostela Na Náměti. Stejně tak branek bylo v Kutné Hoře mnoho: např. branka pod Vlašským dvorem, v České ulici, sv. Bartoloměje apod.²⁰⁶ Zajímavé je, zatímco v Kutné Hoře zjišťujeme, že clo se vybíralo ve všech čtyřech branách, např. v Hradci Králové nebo v Berouně k výběru cla sloužila pouze jedna z městských bran.²⁰⁷ V souvislosti s branami, fortami a brankami zmiňme také **celného**, který se ve sledovaném pramenu

¹⁹⁹ J. ŠIMEK, *Brány a věže kutnohorské*, Kutná Hora v 15. a 16. století, 2014, s. 55–58.

²⁰⁰ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 8r.

²⁰¹ Tamtéž, fol. 11r.

²⁰² Tamtéž, fol. 8v.

²⁰³ Tamtéž, fol. 25r.

²⁰⁴ Tamtéž, fol. 29v.

²⁰⁵ Tamtéž, fol. 35r.

²⁰⁶ J. ŠIMEK, *Brány a věže kutnohorské*, Kutná Hora v 15. a 16. století, 2014, s. 56.

²⁰⁷ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci*, SAP 65, 2015, s. 419–420.

vyskytuje pravidelně každý týden. Jemu byla vyplácena pravidelná mzda ve výši 10 g. č.²⁰⁸

Zde je důležité jmenovat také kutnohorské věže. Jednou z nich byla věž vysokostelská, nacházející se na kostele sv. Jakuba. Druhou byla věž námětská, tyčící se z kostela sv. Panny Marie na Náměti, a třetí významnou byla věž městské radnice. Na kostelních věžích pracovali **hlásní**, kteří měli za úkol ohlašovat čas a také případné nebezpečí, např. oheň. Vysokostelští hlásní byli placeni z obecních peněz, ostatní z peněz sousedských. Zde pracovali dva hlásní, kteří se střídali obden s **trubači**. Trubači byli jen u vysokostelské věže, a to v počtu dvou až čtyřech, v roce 1575 byli čtyři.²⁰⁹ Zatímco o hlásných se sledovaný pramen nezmiňuje, o trubačích ano, avšak pouze v jedné zmínce. Dozvídáme se, že trubačům byly rozdány čtyři hlávky soli na Štědrý den v roce 1604.²¹⁰

Kromě hlásných a trubačů byli zaměstnáni také **ponocní**, o nichž však také účetní registra mlčí. Je doloženo, že byli zaměstnáváni pouze v nebezpečných dobách. V roce 1574 pracovali ve městě čtyři ponocní, z nichž jeden hlídal u radnice, a ostatní obhlíželi město. V roce 1576 byli dokonce vybaveni sekerou a oštěpem.²¹¹ V hradeckém prostředí jsou v tomto období doloženi 3 trubači, kterým byla vyplácena pravidelná částka ve výši 2 g. č. za čtyři týdny, a 8 ponocných, kteří dostávali odměnu 4 kopy 6 g. č. rovněž za čtyři týdny.²¹² Otázkou tedy zůstává, proč Hradec Králové, město ve srovnání s Kutnou Horou méně lidnaté, zaměstnávalo jednu tolik ponocných.

Mezi nejčastěji zmiňované patří „**opravář cest**“ Jan Šřouchal. Patřil tedy bezesporu mezi stálé obecní zaměstnance. Ze záznamů o něm se však většinou nedozvídáme, které cesty spravoval: „*Janovi Šřouchalovi od spravování cest dle cedule.*“²¹³ Někdy také čteme o cestách u *Starého Kolína*,²¹⁴ *Hodonína*,²¹⁵ *pod sv. Máří Magdalénou, pod Malínem*,²¹⁶ *na Kaňku pod Sukovem*,²¹⁷ *u Přítoky*,²¹⁸ *u kláštera a na*

²⁰⁸ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 24r.

²⁰⁹ J. ŠIMEK, *Brány a věže kutnohorské*, Kutná Hora v 15. a 16. století, 2014, s. 59–60.

²¹⁰ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 21v.

²¹¹ J. ŠIMEK, *Brány a věže kutnohorské*, Kutná Hora v 15. a 16. století, 2014, s. 60.

²¹² J. VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci*, SAP 65, 2015, s. 404.

²¹³ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 25r.

²¹⁴ Tamtéž, fol. 26r.

²¹⁵ Tamtéž, fol. 29r.

²¹⁶ Tamtéž, fol. 31r.

Kamenný stezce,²¹⁹ atd. Někdy bylo jeho úkolem opravit také most u kláštera a silnici za Malínem.²²⁰ Pokud bychom si všimli výše vyplacené odměny, pohybuje se v rozmezí 11–41 g. č. To záviselo zřejmě na tom, jak dlouho práce trvala, ale to v účetních záznamech není uvedeno. V hradeckém prostředí je doložen „úředník nad cestami“, který byl jednak pravidelně vyplácen za odvedenou práci, jednak dostával i roční výplatu.²²¹

Kromě cest, silnic a mostů musely být udržovány také komíny. Čištění komínů zajišťoval ve sledovaných letech **kominík** Jelínek. V roce 1604 si vydělal 8 g. č. 3,5 d. „*od vymetení dvou komín v starým rathauze.*“²²² V následujícím roce pak nacházíme záznam: „*Jelínkovi, kominíkovi, od vymítání komínů a prsků na rathauze u servusa.*“²²³

V souvislosti s péčí o obecní prostranství zde nacházíme také **dlaždiče** Jana Dvořáka. Ten měl na starosti dláždění na různých místech, např. v roce 1604 na Páchu za 8 g. č.: „*Janovi, dlažiči, od sbírání kamene na Páchu k dlážení za 2 dny.*“²²⁴ Pracoval také v Leflířích,²²⁵ na Undrláku,²²⁶ „*před domem pana Jindřicha Labúšky,*“²²⁷ u „*Čáslavský brány na cestě.*“²²⁸ V roce 1605 dokončoval práci po rořmistru a jeho pomocnících: „*Janovi Dvořákovi, dlažiči, od 5 sáhů (tedy asi 15 m²)²²⁹ dlážení při rouře před Krbcovi po 3 g. [č.] 6 d.*“²³⁰ Podle uvedených záznamů byl k dláždění výjimečně přivolán také Jan Svoboda, dlaždič z Kolína, který pracoval „*na cestě za Brázdovi,*“ a za vydláždění 62 sáhů, tedy přibližně 192 m²,²³¹ si vydělal 3 kopy 59 g. č. a 1 d.²³² I v hradeckém prostředí je doložen dlaždič, který dostal za rok 1605 roční plat

²¹⁷ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 32r.

²¹⁸ Tamtéž, fol. 33v.

²¹⁹ Tamtéž, fol. 38v.

²²⁰ Tamtéž, fol. 39r.

²²¹ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci*, SAP 65, 2015, s. 430.

²²² SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 25v.

²²³ Tamtéž, fol. 35v.

²²⁴ Tamtéž, fol. 26r.

²²⁵ Tamtéž, fol. 27r.

²²⁶ Tamtéž, fol. 29v.

²²⁷ Tamtéž, fol. 36v.

²²⁸ Tamtéž, fol. 40v.

²²⁹ G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, Plzeň 1984, s. 84.

²³⁰ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 44v.

²³¹ G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, Plzeň 1984, s. 84.

²³² SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 38v.

vy výši 13 kop 3 g. č. a 3,5 d.²³³ Dlaždič měl někdy ku pomoci nádeníka, který byl zaplacen 2 g. č. za „vožení písku k témuž dlážení z Vlašského dvoru.“²³⁴

Na tomto místě bychom měli vzpomenout také **Jindřicha Třísku**, obecního zaměstnance. Ten byl v roce 1605 placen např. „od pěti fůr šlaku do vejmole na Páchu naproti Čáslavský bráně, aby s vozy přejížděti mohly, item od 8 fůr stavení starého z vížky staré zbořené do pivovaru obecního svezeného dána 1 kopa.“²³⁵ Vozil také kameny k dláždění, písek do cihelny, hlínu ke stavění zdi do dolejších masných krámů, cihly k opravení kamen do radnice apod.

V knize nalézáme také pomocné síly, jako **pacholky** a **nádeníky**. V roce byly dány 3. g. č. „pacholkům třem od nošení a rovnání šindele“ k potřebě rormistra.²³⁶ Pacholek byl jindy také zaplacen „od strouhání hnoje a nakládání na vůz.“²³⁷

Ze sumovního vydání z let 1605–1606, které je do sledovaného pramene vloženo, zjišťujeme, že město pečovalo zcela logicky také o čistotu a pořádek ve městě, zejména před jarmarky. V těchto letech město vydalo za „čištění Rynku a ulic před jarmaky a hody“ 2 kopy 59 g. č. a 3,5 d.²³⁸

3. 3. ZÁSOBOVÁNÍ MĚSTA VODOU A OBJEKTY A PROFESE S TÍM SPJATÉ

Pro obyvatele celého města byl velmi důležitý přívod vody. V Kutné Hoře se na rozdíl od jiných měst nenacházelo tolik studní, a to kvůli jeho poddolování. Studně se uvnitř města nacházela např. u undrláku v nynější Kollárově ulici nebo v lázni „pod kostelem.“ Pro město důležitými byly studně v nedalekých Bylanech, z nichž byla vodovodem přivedena voda na Rybný trh už roku 1492.²³⁹ Zde se také nacházela kašna patřící k nejstarším ve městě.²⁴⁰ Ta také spotřebovala nejvíce vody ve městě, především během pátků, kdy byla voda pouštěna rybářům do kádí.²⁴¹ Další obecní kašna byla umístěna na předměstí Cech za Kouřimskou branou. Dnes velmi známou památkou je Kamenná kašna, která se nacházela u starého rathauzu. Kašna nechyběla ani na

²³³ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci*, SAP 65, 2015, s. 458.

²³⁴ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 25v.

²³⁵ Tamtéž, fol. 33v.

²³⁶ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 24r.

²³⁷ Tamtéž, fol. 28r.

²³⁸ Tamtéž, nefoliováno.

²³⁹ Jan FIALA, *O vodovodu kutnohorském*, KPDVČ 3, Hora 1927, s. 41 – 42.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 48.

²⁴¹ Tamtéž, s. 54.

Hrnčířském trhu naproti Vorlovskému domu. Stála také u sv. Bartoloměje a na Náměti směrem ke Klášterské bráně u Sudova domu. Poslední kašna se nacházela na Rynku na Panském place před Krbcovským domem naproti radnici.²⁴² Ne všude však mohla být vystavěna kašna, a proto se někteří museli spokojit alespoň se zavedením „crků“. I to však bylo výjimečné, neboť toho dosáhli pouze vážení měšťané, kteří si za jeho zavedení museli zaplatit. Crky vedly např. na Hrádek, do lázní U Kola, do lázní pod kostelem, do Lorce, do školy vysokostelské, do domu císařského rychtáře Samuela Vodolínského atd.²⁴³ V pramenu se dočítáme o vybírání poplatku za zavedení vody do domů. Měšťané za vodu platili rozdílnou cenu: od 15 g. č. do 1 kopy.²⁴⁴

Mezi městské zaměstnance, kteří se ve využívaném pramenu pravidelně vyskytují, patří především **romistr**. Ten měl na starosti vodovod a všechny práce s ním spojené. Tato profese je v tomto období také doložena např. v hradeckém prostředí, kde se v této době rekonstruoval Rormistrův mlýn, a také v některých polských městech.²⁴⁵ Rormistr se v kutnohorských účetních registrech objevuje téměř každý týden, z čehož lze odvodit, že v roce 1604 a 1605 se intenzivně pracovalo na opravách městského vodovodu. Zápisy o této profesi ukazují, že náplní jeho práce většinou bylo kladení trub: „*Rormistru se dvěma pacholky při kladení trub v poli za 3 dny, po 4 g. [č.]*“,²⁴⁶ opravování strží v důsledku přívalu vody: „*rormistru se dvěma pacholky při opravování strží při trubách a studýnkách skrze příval učiněných za tři dny, po 4 g. [č.]*“,²⁴⁷ či děláni dříví: „*Rormistru samotřetímu při děláni dříví k troubám, též vrtání jich za 5 dní v starém rathauze, po 3,5 g. [č.]*“.²⁴⁸ V této souvislosti se o rormistrovi můžeme dočíst jako o „samotřetím“, někde se také objevuje označení „samodruhém“ nebo „samočtvrtém“. Je tedy patrné, že na práci nebyl sám, ale měl k ruce jednoho, dva nebo tři pomocníky.

Z uvedeného se také dozvídáme, že jeho sídlem byla v Kutné Hoře budova „starého rathauzu“ na Tarmarce, která sloužila také k ubytování jeho pomocníků. Toto

²⁴² J. FIALA, *O vodovodu kutnohorském*, KPDVČ 3, Hora 1927, s. 44–48.

²⁴³ Tamtéž, s. 53–56.

²⁴⁴ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 8r.

²⁴⁵ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Měšťtí zaměstnanci*, SAP 65, 2015, s. 433.

²⁴⁶ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 25r.

²⁴⁷ Tamtéž, fol. 25v.

²⁴⁸ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 30r.

místo bylo mimo to také využito k přechovávání ovsu, tažních koní a vozů. Nádvoří sloužilo pro různé práce na městském vodovodu, byla zde také umístěna mučirna. Později zde byl také zřízen městský pivovar. Po zakoupení tvrze Lorec v roce 1589 a zřízení pivovaru v Lorci se pro „starý rathauz“ vžil název Starý pivovar.²⁴⁹

Kromě práce ve starém rathauze a na polích rormistr ve sledovaných letech pracoval také u sv. Bartoloměje: „*rormistru při dobývání trub zlých u sv. Bartoloměje se třmi pacholky za 4 dni, item se dvěma za jeden den, item s jedním týž za jeden den, učini za 6 dni, po 3,5 g. [č.]*“.²⁵⁰ Můžeme nalézt také záznamy o jeho práci „*u větčí studýnky za Bylany*“,²⁵¹ ve „*Vopršálový zahradě*“,²⁵² či před „*Maršovejm domem*“.²⁵³ Z uvedeného je také patrné, že částka, kterou rormistr dostával za odvedenou práci, se pohybovala okolo 4 g. č.

Co se týče dalších obecních objektů spojených s vodou, je nutné zmínit mlýny. Emanuel Leminger zmiňuje, že na řece Páchu od Malešova až k Sedlci stálo šestnáct mlýnů, na potoku Bylance, který se do Páchu vlévá, stálo mlýnů devět.²⁵⁴ Avšak většina z nich pravděpodobně nebyla obecním majetkem. V Knize obecních příjmů a vydání se objevují také příjmy z nájmu ze dvou mlýnů: mlýna Stolce a mlýna pod Zibohlavy.²⁵⁵ V námi sledované době lze tedy hovořit o těchto dvou obecních mlýnech, dále pak o mlýnu Hottmilském, Cimburském, Spáleném, Hlavatém, Dlabačovském, mlýnem pod Bylany a Kubíčkovském, ze kterých se vybíral svatojiřský a svatohavelský úrok.²⁵⁶ V kutnohorském archivu se také dochovala gruntovní kniha na mlýn v Koroticích.²⁵⁷

Kutná Hora se věnovala i rybníčnímu hospodářství a vlastnila několik **rybníků**. U Neškaredic to byly rybníky Starý, Nový, Malý, u Lošan rybník Lošanský, u Krasoňovic rybníky Hluboký, Vidlák, Ovčáček, Umyvadlo, Medenice, Stolecký, Orlovský přední hořejší, Orlovský zadní dolejší a Bykánecký. U Vilémovic se

²⁴⁹ E. LEMINGER, *Radnice v Kutné Hoře*, KPDVČ 4, 1929, s. 5.

²⁵⁰ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 27v.

²⁵¹ Tamtéž, fol. 40r.

²⁵² Tamtéž, fol. 41v.

²⁵³ Tamtéž, fol. 43v.

²⁵⁴ E. LEMINGER, *Mlýny v Kutné Hoře*, KPDVČ 4, 1930, s. 1.

²⁵⁵ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 14r–14v.

²⁵⁶ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 5v.

²⁵⁷ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Gruntovní kniha na mlýn v Koroticích 1540–1635*, inv. č. 508.

nacházely rybníky Přední, Prostřední, Zadní v lese, Pod hájkem a Pernštejnský, u Křesetic ležely rybníky Nad Mlejnem, Pod Hájkem a Pod Krupou.²⁵⁸

S vodou úzce souvisejí také **lázně**, kterých se v Kutné Hoře nacházelo hned několik. Většina z nich byla v soukromém držení, ale bylo zde také několik lázní obecních, které však začaly během 16. století upadat. V 15. století město vlastnilo také lázně měšťanského špitálu ležící za Časlavskou branou, avšak později byly kvůli potřebným opravám předány do soukromých rukou.²⁵⁹

3. 4. OBECNÍ MAJETEK SPOJENÝ S VÝROBOU ČI UŽITKY Z NĚJ

V Kutné Hoře se podobně jako v jiných městech vyrábělo pivo. Bylo zde mnoho pivovarů, ale pouze jeden patřil k obecnímu majetku. **Městský pivovar** byl zřízen nejprve ve starém rathauze,²⁶⁰ jak již bylo výše zmíněno. Tento pivovar však kvůli svému stísněnému umístění mezi soukromými domy v centru města nedosáhl většího rozvoje, a proto obecní páni zakoupili tvrz Lorec. Zde byl pivovar se sladovnou, nacházela se zde zahrada, chmelnice i haltěře (zděné nádrže na vodu). Okolo Lorce se vyjímal rozsáhlé prostranství, kde byly umístěny sýpky na ukládání obilí, sladů a chmele, kůlny a sklep na přechovávání dříví a byl zde i dostatek prostoru na práci. Kromě sušení sladů v prostoru Lorce se tato činnost také vykonávala v obecním domě Cassa na Rybném trhu, dnešním Havlíčkově náměstí. Na výrobu a opravování nádobí pivovarního zde byla zřízena lorecká bečvárna. Pivovar také vlastnil své koně především kvůli rozvážení piva do hospod. Lze tedy předpokládat, že se v areálu Lorce nacházely také stáje. Lorecký pivovar dodával pivo hned na několik míst: nejbližší stále hospoda „na haltýřích“ loreckých. Toto pivo odebíral také městský špitál i kutnohorské vesnice.²⁶¹ V roce 1591 se o chod loreckého pivovaru starali sládek starší (přísežný), mládek, pomahači, bednář a sudomejka.²⁶² Z tohoto prostředí se dochovaly účetní rejstříky příjmů a vydání, které vedl lorecký písař a dva správcové pivovaru. Nejstarší kniha je z roku 1591 a dochovala se i kniha z námi sledovaného období.²⁶³

²⁵⁸ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Rybníční rejstřík 1574–1615*, inv. č. 509, fol. 1–2.

²⁵⁹ E. LEMINGER, *Lázně kutnohorské. Lazebníci*, KPDVČ 4, 1929, s. 94–95.

²⁶⁰ Obecní pivovary se v budově radnice nacházely také v jiných městech, např. v Berouně nebo Hradci Králové. (J. VOJTÍŠKOVÁ, *Měšťtí zaměstnanci*, SAP 65, 2015, s. 439–440.)

²⁶¹ E. LEMINGER, *Městský pivovar při tvrzi Lorecké*, KPDVČ 2, 1925, s. 28–33.

²⁶² E. LEMINGER, *Městský pivovar při tvrzi Lorecké*, Stará Kutná Hora 1, 2006, s. 20.

²⁶³ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1970, s. 73. V archivu jsou uloženy rejstříky z let 1591–1708: AMKH, *Rejstřík příjmů a vydání pivovaru Lorec*, inv. č. 1185–1216.

V Kutné Hoře se také točila cizí piva, a to z Hradce Králové, Prahy, ze Svídnice a především z Českého Brodu.²⁶⁴ Cena cizího piva se v roce 1578 pohybovala okolo 2 d. za žejdlík, za žejdlík domácího piva se platilo v roce 1581 36 g. č.²⁶⁵

V Lorci se kromě pivovaru nacházela **městská cihelna**.²⁶⁶ V Kutné Hoře bychom ve sledovaném období mohli však najít více obecních cihelen.²⁶⁷ Kromě lorecké cihelny jsou doloženy další čtyři obecní. Pouze o dvou z nich ale víme, kde se nacházely: jedna na Kolmarku a druhá U Ptáka. Cihelna U Ptáka je zmíněna v záznamu o odvedení starých úroků za léta 1602–1603: „*Jan Zíma z cihelny U Ptáka též ouroku svatohavelského ročního dvojího po 1 kopě g. [č.], totiž za léto 1602, item 1603.*“²⁶⁸ V kutnohorských účetních registrech pak nacházíme záznamy o příjmu z cihel ze tří pecí. Ty byly pronajímány a k dohledu nad nimi byli voleni úředníci ze starších.²⁶⁹ Z register se dále dozvídáme, že za léta 1604–1605 byla kutnohorská městská pokladna z příjmu za prodané cihly obohacena o 88 kop 20 g. č. a 3,5 d. V jedné o obecních cihelen byl zaměstnaný **cihlář** Michal, o němž se dozvídáme z následujícího záznamu: „*Michalovi cihlářovi od díla cihel z třetí pece roku tohoto 1604 pálených 9 kop 32 g. [č.] 4 d.*“²⁷⁰ Za rok 1605 dostal tentýž cihlář za cihly z první pece 9 kop 21 g. č. 5 d.²⁷¹ a z druhé pece 10 kop 1 g. č. 0,5 d.²⁷²

V Kutné Hoře bychom v tomto období mohli najít i **masné krámy**, kde se prodávalo maso. Dobytek se dovážel do města z Rýzenberka, Olomouce, Prahy a také Polska.²⁷³ Masné krámy byly dvoje: dolejší, které stály přímo vedle starého rathauzu na Dolejším rynku, a hořejší na Koňském trhu pod Kouřimskou branou.²⁷⁴ Z účetních knih se dozvídáme o opravě střechy hořejšího masného krámu: „*Prušákovi, kováři, za půl*

²⁶⁴ O českobrodském pivovarnictví Miloš DVOŘÁK, *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, s. 17–21.

²⁶⁵ J. ŠIMEK, *Kutnohorské příspěvky*, Kutná Hora v 15. a 16. století, 2014, s. 70.

²⁶⁶ J. FIALA, *O vodovodu kutnohorském*, KPDVČ 3, 1927, s. 52.

²⁶⁷ Také obecní cihelny nacházíme v tomto období v jiných královských městech, např. v Hradci Králové a Jihlavě. (J. VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci*, SAP 65, 2015, s. 441.)

²⁶⁸ SOA Praha, SOKA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 2r.

²⁶⁹ J. ŠIMEK, *Zpráva*, Kutná Hora v 15. a 16. století, 2014, s. 21.

²⁷⁰ SOA Praha, SOKA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 25r.

²⁷¹ Tamtéž, fol. 34v.

²⁷² Tamtéž, fol. 39v.

²⁷³ J. ŠIMEK, *Kutnohorské příspěvky*, Kutná Hora v 15. a 16. století, 2014, s. 70.

²⁷⁴ E. LEMINGER, *Radnice v Kutné v Hoře*, Stará Kutná Hora 1, 2006, s. 59–60.

šesta tisíce hřebíků šindelních na hořejší masný krám vybitých, po 22 g.[č.].²⁷⁵ V této souvislosti se zde objevuje již zmiňovaný tesař: „Janovi Paděroudkovi, tesaři, při díle na kramých masných hořejších za tři dní, po 7,5 g. [č.].“²⁷⁶ Jemu byli k ruce také tovaryš a přidavač, který nosil šindel. Řezníci z masných krámů také v roce 1605 odváděli svatojiřský úrok ve výši 14 kop.²⁷⁷ V hradeckém prostředí se dochovaly rejstříky týkající se nájmu a prodeje masných krámů,²⁷⁸ v Kutné Hoře se žádný podobný pramen nedochoval.

K dalším krámům patřily krámy **chlebné**, které se nacházely na Hrnčířském trhu. Tyto krámy si pekaři pronajímali nebo dědičně drželi. V registrech se pouze v jednom účetním záznamu dočítáme o **pekaři** Tomášovi. Ten však nebyl vyplacen za chleba, ale za vyvezení smetí a dubů: „Tomášovi, pekaři pod brankou, od 6 fůr vyvezených smetí z rathauzu, po 3, 5 g. [č.].“²⁷⁹ Stejně jako řezníci z masných krámů i pekaři z chlebných krámů museli odvádět úrok: např. v roce 1605 odvedli svatojiřský úrok ve výši 1 kopy 14 g. č.²⁸⁰

V Kutné Hoře se dále nacházelo velké množství trhů, které už byly výše zmíněny.²⁸¹ Obyčejné trhy se zde konaly dvakrát týdně, ve středu a v pátek, někdy i v neděli; v tyto dny směli na trhu nakupovat také židé, kteří jinak do města nesměli.²⁸² Největší ruch byl v Kutné Hoře o jarmarku. Trhy fungovaly na principu pronájmu boud, které stavěli obecní zaměstnanci, jímž pak za to obchodníci zaplatili menší peníz. Prodávajícím byly zkontrolovány míry a váhy, které se posuzovaly podle obecní váhy, za odchylky se platila pokuta v řádu několika kop. Město se také muselo postarat o čistotu, a tak u příležitosti trhu posílilo městskou policii o již zmiňované **ponocné** a **žoldnéře**. O nich se však sledovaná registra nezmiňují. Vývoz a dovoz zboží měli na

²⁷⁵ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 25r.

²⁷⁶ Tamtéž, fol. 25v.

²⁷⁷ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 6v.

²⁷⁸ SOA Zámorsk, SOkA Hradec Králové, AMHK, *Kniha smluv na nájem a prodej masných krámů (též zápisy cechovních pořádků) 1560–1803*, inv. č. 454, kn. č. 165.

²⁷⁹ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 33r.

²⁸⁰ Tamtéž, fol. 6v.

²⁸¹ Viz kapitola o podobě města.

²⁸² V blízkém Kolíně se nacházela velmi významná židovská komunita, více Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Židé v Kolíně a okolí*, Kolín: Regionální muzeum v Kolíně, 2005. 227 s.; Zuzana VĚCHETOVÁ, *Židovská obec v Kolíně. Sociální, správní a demografická studie z historie Židů v 16.–18. století*, in: *Historie 2006. Sborník prací z 12. celostátní studentské vědecké konference konané 7. - 8. prosince 2006 v Ostravě*, 2007, s. 19-30.

starosti **formani**, kterých bylo ve městě mnoho, avšak ve využívaném pramenu o nich také není skoro žádné zmínky.²⁸³ Pouze v souvislosti s vybíráním cla se dozvídáme o Janovi Šeňkovi, formanovi, který zaplatil clo ve výši 2 g. č. „ze 2 soudků hřebíků.“²⁸⁴

S úpadkem hornictví v Kutné Hoře ve 2. polovině 16. století souviselo rozšiřování pozemkového majetku. Do této doby vlastnilo město 11 celých a 5 částí vesnic. Ve 2. polovině 16. století město získalo vesnice Poličany, Bahno, Krasoňovice, část vsi Černíny a pivovar Lorec, na konci století přibyly Týniště, Pernštejtec, Křesetice, Chrást, Krupá a Bykánec. Kolem roku 1620 vlastnila Kutná Hora 4 tvrze, 22 celých a 7 částí vesnic.²⁸⁵ Kromě vesnic vlastnilo město také dvory, a to dvůr poličanský, pucheřský, dobšovský, křesetický a bykánecský, a sedlecké klášterní panství, jež zahrnovalo vsi Sedlec, Malín a Habrkovice.²⁸⁶ V registrech jsou také uvedeny údaje o příjmech purkrechtních peněz z některých těchto vesnic.²⁸⁷

Pro kutnohorskou oblast byly z hlediska těžby důležité lesy, na počátku 17. století však město vlastní pouze dva lesy, a to pernštejnský a lorecký.²⁸⁸ V jiných městech v této době doloženo více lesů, např. v Hradci Králové bychom našli lesů devět.²⁸⁹ V Kutné Hoře však kvůli těžbě stříbra ve sledovaném období nacházíme záznamy pouze o těchto dvou lesích. Účetní záznamy o pernštejnském lese nacházíme v obecních příjmech: „*Léta 1604 do Dominiky esto mihi naděláno v lese pernštejnském z vrchů a klestů od dříví sáhového stohů*²⁹⁰ votýpek 174. Ty jsou porůznu vyprodané, jeden každý stoh po 18 g. [č.] počítaje, za něž utrženo a přijato od pana Adama Hněvusického 51 kop 18 g. [č.]“²⁹¹ O lesy se starali **hajní**, kteří se v knize vyskytují

²⁸³ J. ŠIMEK, *Kutnohorské příspěvky*, Kutná Hora v 15. a 16. století, s. 64 – 73.

²⁸⁴ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 11r.

²⁸⁵ L. VANĚK – M. KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce*, Kutná Hora 1970, s. 38.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 72–73. V kutnohorském archivu se dochovaly rejstříky příjmů a vydání kutnohorských dvorů, z počátku 17. století především: AMKH, *Hlavní rejstřík příjmů a vydání pivovaru Lorec 1604–1605*, inv. č. 1187, totéž z let 1607–1608, inv. č. 1188; AMKH, *Rejstřík příjmů a vydání dvorů v Křeseticích a na Bykanci 1602*, inv. č. 1269, totéž z let 1603–1604, inv. č. 1270; AMKH, *Rejstřík příjmů a vydání dvora Křesetice 1607–1608*, inv. č. 1271; AMKH, *Rejstřík příjmů a vydání dvora Poličany 1606–1607*, inv. č. 1276; AMKH, *Rejstřík příjmů a vydání dvora Pucheř 1602–1603*, inv. č. 1279, totéž z let 1603–1604, inv. č. 1280.

²⁸⁷ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 15r–15v.

²⁸⁸ V kutnohorském archivu se dochoval rejstřík příjmů a vydání pernštejnského lesa z let 1603–1606: AMKH, *Rejstřík příjmů a vydání pernštejnského lesa*, inv. č. 1275.

²⁸⁹ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci*, SAP 65, 2015, s. 446–447.

²⁹⁰ 1 stoh = 60 otepí. (G. HOFMANN, *Metrologická příručka*, Plzeň 1984, s. 86.)

²⁹¹ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 17v.

hned několikrát. Například v roce 1604 zaplatilo město 3 kopy 30 g. č. „*hajnejm pernštejskejm za 14 sáhů dříví k cihelně svezenyho, po 15 g. [č.] a k tomu pařeznýho od sáhu, po 3, 5 d.*“²⁹² Hajným pečujícím o lorecký les se dostalo výplaty ve výši 28 g. č. „*od 14 sáhů dříví též z vrchů dubových podtínaných k lávkám dělaných v Habřině.*“²⁹³ Za rok 1604 se v knize vyskytuje pouze několik zápisů o těchto zaměstnancích, ale v první polovině roku 1605 se hajní, především z pernštejského lesa, objevují v záznamech za každý týden. Kutnohorští hajní dostávali kromě výplaty také příspěvek na oblečení.²⁹⁴

Z register se také dozvídáme kusé informace o **obecních lukách** a **rolích**. V obecních příjmech se objevují účty o platech z luk Vorlovských. Z nich šly do městské pokladny např. peníze od úředníků dobšovského dvora, úředníků poličanského dvora, pana Tobiáše Třísky Tábořského nebo pana Augustýna Šmilaura.

3. 5. ŘEMESLNÍCI NAJÍMANÍ PRO OBECNÍ POTŘEBY

V knize obecních příjmů a vydání nacházíme také záznamy o vyplácení různých řemeslníků, kteří byli městem najímáni většinou za účelem výrob či oprav. Jedním z těchto řemeslníků byl **hrnčír**, jemuž bylo na konci roku 1604 dáno 7 g. č. od jeho „*díla a odnošení hlíny.*“²⁹⁵ V roce 1605 je jmenován hrnčír Pondělíček, který dostal 18 g. č. za dílo „*na rathauze, že u Matouše kamna vymazal, též půdu a ohniště, u pánů soudců i kachel nový vsadil, kamna vymazal, sloupky dělal v šatlavě, v velký světlici též vopravil a vymazal.*“²⁹⁶ V tomto roce bylo také potřeba dalšího hrnčíře, Martina Turka, který opravoval v radní světlici kamna: „*...vsadil do kachlů větších zelenejch novejch, 1 kopy 15 g. [č.], item starejch kachlů, 1 kopy 7 g.[č.], též kachlů drobných i s uhelníky, 1 kopy 30 g.[č.], uhelníků novejch 12, svršek novej z svejch kachlů udělal, chlupů do hlíny, za 3 g. [č.] koupil, za to všecko mu dáno dle smlouvy v váze summovně 4 kopy.*“²⁹⁷ Tentýž hrnčír dělal také nová kamna v šatlavě. K dodělení kamen byla také zakoupena barva za 8 g. č. Hrnčíři byli k ruce také tovaryši, kterým bylo dáno spropitné ve výši 3 g. č.

²⁹² SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 24r.

²⁹³ Tamtéž, fol. 26v.

²⁹⁴ H. ŠTROBLOVÁ – B. ALTOVÁ a kol., *Kutná Hora*, Praha 2000, s. 91.

²⁹⁵ Tamtéž, fol. 29v.

²⁹⁶ Tamtéž, fol. 44v–45r.

²⁹⁷ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knih obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 45r.

Dalším z řemeslníků byl **zedník**. Jakubovi zedníkovi bylo v roce 1604 zapláceno „*od vopravení sklepu, přes který trouby do Bylan do studýnek jdou*“ 6 g. č.²⁹⁸ V dalším záznamu se dozvídáme o zednících pracujících u Čáslavské brány: „*paní Ludmile Endrlový za pudlač [?] zedníkům k Čáslavský bráně vzatou.*“²⁹⁹ Více se v pramenu o zednících nedočteme. Z literatury víme např. o zedníku Augustinovi, kterému byla v roce 1567 svěřena oprava kostela sv. Jakuba.³⁰⁰ Kromě cihel z již zmíněných cihelen potřebovali zedníci ke své práci také kámen. Kamenných lomů bylo v okolí Kutné Hory několik: lom „Na Ptáku“ či lom za sv. Barborou.³⁰¹

Město najímalo také **bednáře** Jiljího, který „*od skládání dna novýho z obecních prken v starým rathauze v pivovaře*“ dostal 45 g. č.³⁰² Studie z hradeckého prostředí dokládá, že tamní bednář dostával obecní zakázky a byla mu vyplacena roční mzda ve výši 5 kop 23 g. č. 4,5 d.³⁰³ V Kutné Hoře byli podle sledovaného pramene najímáni také **žokýři**, kteří vyráběli pytle. Dozvídáme se, že byli najímáni také za účelem pomocných prací: „*žokýřům dvěma od nošení prken borových tlustých do sklepu.*“³⁰⁴ Mimo to také nosili latě, krokve a žebříky při požáru ve Vlašském dvoře.³⁰⁵ Ve výjimečných situacích se tedy na podobných pracích podílely různé profese.

V registrech se objevuje také **provazník**, který byl vyplacen 35 g. č. „*od děláni nití na tenata.*“³⁰⁶ V roce 1605 obecní pokladna zaplatila 3 g. č. „*za provazce k šraňku*“³⁰⁷ k bráně Klášterský. „*Jindy byl vyplacen provazník Havel Svoboda za 88 sáhů vobruky.*“³⁰⁹ Často se setkáváme také s několika **kováři**. Kováři Voříškoví bylo zapláceno 10 g. č. „*za 4 páry pantů a háků řetízku, item skob k srážkám purkmistrovi dělaných,*“³¹⁰ kováři Prušákoví zase 2 kopy 1 g. č. za „*půl šesta tisíce hřebíků*

²⁹⁸ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 29r.

²⁹⁹ Tamtéž, fol. 24v.

³⁰⁰ J. ŠIMEK, *Zpráva, Kutná Hora v 15. a 16. století*, 2014, s. 22.

³⁰¹ Tamtéž, s. 21.

³⁰² SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 28v.

³⁰³ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci*, SAP 65, 2015, s. 458.

³⁰⁴ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 37r.

³⁰⁵ Tamtéž, fol. 37r.

³⁰⁶ Tamtéž, fol. 29r.

³⁰⁷ Šraňk je závora nebo mříž. (<http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>. [cit. 3. 7. 2016].)

³⁰⁸ Tamtéž, fol. 31v. Tenato je síť. (<http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>. [cit. 3. 7. 2016].)

³⁰⁹ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606*, fol. 32v.

³¹⁰ Tamtéž, fol. 24r.

šindelních na hořejší masný krám vybitých, po 22 g. [č.].³¹¹ Dalším jmenovaným kovářem je Jan Sýkora, který byl vyplacen 7 g. č. za okování vozu,³¹² jindy byl najat kovář Vavřinec z Křesetic. Mezi další najaté kováře patří Adam Turek³¹³ nebo Matěj Nebozizka.³¹⁴ Podrobně se s náplní práce kováře a výší odměn za jednotlivé úkony můžeme seznámit z následujícího účetního záznamu: „Janovi Sýkorovi, kováři, od vokování lány 3 g. [č.], za plech na konec nápravy skroužky 2 g. [č.], od přibíjení šinů³¹⁵ 1,5 g. [č.], za 3 zákolníky s plechy z svýho železa 6 g. [č.], za 12 hřebíků k prknu z svýho železa 3 g. [č.], za 8 hašplí³¹⁶ k stoličkám 4 g. [č.], od vokování krámskýho kola svými hřebíky 6 g. [č.], od tažného hřebíku do voje 2 g. [č.], za hřebík k laně 1 g. [č.], od vokování dvou kol nových s pásy, item čtyř zdiří 24 g. [č.].“³¹⁷

Obdobně byl najímán i **kolář**: „Tobiášovi, koláři, za tři loukoti³¹⁸ a 28 špice k velkému vozu 6,5 g. [č.], za loukot k smyku a cvikování kola 2 g. [č.] 3 d., za prkno a stoličky k malému vozu 5 g. [č.], za klanici³¹⁹ 2. g. [č.], od naražení nápravy a vrtání dvou kol 3 g. [č.], za stoličky a prkno k velkému vozu 6 g. [č.].“³²⁰ Dalším najatým řemeslníkem byl **truhlář** Straček, který byl pověřen zhotovením nových dveří do obecní šenkovny. Nacházíme zde také **mydláře** Jana Němce, který si vydělal 6 d. „za 2 svíčky tlustý rormistru k opravení roury proti váze,“³²¹ jednou byl najat také **sklenář** Kryštof.³²² Ve sledovaném pramenu jsou také zmínky o **mlatcích**, kteří mlátili stolecké žito a za jeden den práce si vydělali 6 g. č.³²³ Většinu uvedených řemeslníků nacházíme mezi zaměstnanci města také v Hradci Králové. Zde se dochoval soupis těch řemeslníků, kteří dostávali větší obecní zakázky, a byla jim vyplácena roční mzda. Ve sledovaných kutnohorských registrech tento soupis nenacházíme. Nelze tedy určit, kteří

³¹¹ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 25r.

³¹² Tamtéž, fol. 27r.

³¹³ Tamtéž, fol. 41r.

³¹⁴ Tamtéž, fol. 42r.

³¹⁵ Šín je kovové kování kola. (<http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>. [cit. 3. 7. 2016].)

³¹⁶ Hašple je zařízení na zdvihání řemen. (<http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>. [cit. 3. 7. 2016].)

³¹⁷ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 36r.

³¹⁸ Loukot je obrátivá osa u vozu. (<http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx> [cit. 23. 6. 2016].)

³¹⁹ Klanice je jedna ze čtyř opěrných tyčí po stranách vozu. (<http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx> [cit. 23. 6. 2016].)

³²⁰ SOA Praha, SOkA Kutná Hora, AMKH, *Knihy obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557, fol. 36r.

³²¹ Tamtéž, fol. 40v.

³²² Tamtéž, fol. 24v.

³²³ Tamtéž, fol. 25v.

řemeslníci dostávali větší obecní zakázky, ani jakým systémem se toto přidělování řídilo. Sledováním četnosti zápisů o jednotlivých řemeslnících si však můžeme udělat alespoň malou představu o tom, kdo byl vyplácen častěji a byl tedy městem při vyhledávání vhodných řemeslníků preferován.

ZÁVĚR

Tato práce předkládá pojednání o obecních zaměstnancích, kteří byli v letech 1604–1605 placeni z kutnohorské městské pokladny. Studie byla vypracována především na základě dochované *Knihy obecních příjmů a vydání* z let 1604–1606. Zjištěné poznatky pak byly komparovány s výsledky královéhradecké studie, která se také zaměřovala na období počátku 17. století. Bakalářská práce také podává podrobný popis vnitřní Kutné Hory v tomto období a rovněž popis důležitých obecních objektů a prostranství.

Z účetních záznamů se dozvídáme o profesích, které pracovaly v budově radnice, na obecních místech a také o řemeslnících najímaných pro obecní potřeby. Na radnici byly zaměstnány stejné profese jako v Hradci Králové, např. servusové či kuchařka, avšak v prameni se nevyskytují žádné zmínky o šafáři, vozkovi a kočích, kteří jsou doloženi v hradeckém prostředí. V Kutné Hoře však tyto zaměstnance předpokládáme v budově staré radnice. Naopak v Kutné Hoře se na radnici pohyboval např. vážný, protože v budově byla obecní váha, našli bychom zde také sklad soli či vápna a šenkovnu. Tyto prostory se na královéhradecké radnici nenacházely, své místo měly mimo tuto budovu.

V porovnání s profesemi pracujícími v obecních objektech v Hradci Králové docházíme k závěru, že v Kutné Hoře se stejně jako v hradeckém prostředí objevují branní, hlásní, trubači, ponocní, kominíci, avšak z dochovaného pramene nemáme zprávy o zvoníku či správci hodin. V Kutné Hoře se naopak vyskytuje celný. Co se týče zásobování města vodou, v obou městech je doložena profese rormistra a také několik kašen. Obě dvě města také vlastnila městský pivovar a několik cihelen. V Hradci Králové je doložen úředník nad cihelnou, v Kutné Hoře ve světle sledovaného pramene můžeme mluvit pouze o cihláři. V obou městech se nacházely masné krámy, chlebné krámy apod. V Kutné Hoře také víme, na rozdíl od Hradce Králové, o velkém množství tržišť. V porovnání s Hradcem Králové měla Kutná Hora ve sledované době již málo lesů, doloženy jsou zde pouze dva.

V Kutné Hoře se setkáváme až na několik výjimek také se stejnými řemeslníky: hrnčířem, zedníkem, bednářem, provazníkem, kovářem, mydlářem, kolářem a dalšími, kteří dostávali obecní zakázky. V hradeckém prostředí se však navíc dochoval soupis řemeslníků, kteří dostávali větší obecní zakázky a roční plat; s tím se v Kutné Hoře

v rámci sledovaného pramene nesetkáváme. Obecně lze říci, že obě města zaměstnávala na počátku 17. století obdobné profese. Odlišnosti se objevují až na několik výjimek v počtu těchto zaměstnanců, ten se však odvíjel od aktuální situace a potřeb daného města.

Zásadní rozdíl mezi těmito městy nacházíme v existenci královéhradecké důchodní kanceláře. V Kutné Hoře podobně jako v jiných královských městech tato kancelář zřízena nebyla a funkci dvou důchodních hospodářů zastávali přední představitelé města z řad šepmistrů. Další odlišnosti objevujeme také ve vedení sledovaných účetních pramenů. Zatímco hradecká registra jsou vedena za celý kalendářní rok, neboť nebyla závislá na městské radě, kutnohorské účetní knihy jsou založeny na principu obnovování městské rady.

Obecně vzato, počet pravidelně vyplácených zaměstnanců je v Kutné Hoře v porovnání s Hradcem Králové menší. Sledovaná účetní kniha však podává pouze částečný obraz této problematiky. Rozšířením studie o další dochovaná účetní registra a další městské knihy by vznikl ucelenější pohled na toto královské města z hlediska městských provozů. Další studie by se mohla zaměřit také na sledování důchodních hospodářů a jejich agendy. Přínosnou by mohla být i práce sledující situaci v okolních královských městech ve světle podobných finančních knih z počátku 17. století.

SEZNAM PRAMENŮ

KUTNÁ HORA

- SOA Praha, SOKA Kutná Hora, AMKH, *Kniha přísah 1558–1677*, inv. č. 6.
- Kniha městské rady 1603–1605*, inv. č. 38.
- Kniha městské rady 1606–1608*, inv. č. 39.
- Gruntovní kniha na mlýn v Koroticích 1540–1635*, inv. č. 508.
- Rybniční rejstřík 1574–1615*, inv. č. 509.
- Kniha obecních příjmů a vydání 1604–1606*, inv. č. 557.
- Kniha obecních příjmů a vydání 1605–1606; Registra všelikých příjmů*, inv. č. 558.
- Kniha obecních příjmů a vydání 1605–1606; Registra všelikých příjmů*, inv. č. 559.
- Kniha obecních příjmů a vydání 1606–1609; Počet pana A. Hněvusického*, inv. č. 560.
- Rejstřík o prodeji vína 1616–1618*, inv. č. 609.
- Rejstřík o prodeji vína 1631*, inv. č. 610.
- Rejstřík o prodeji vína 1635–1636*, inv. č. 611.
- Rejstřík o prodeji vína 1636*, inv. č. 612.
- Rejstřík obecní váhy – sůl 1555*, inv. č. 613.
- Rejstřík obecní váhy – sůl 1574–1578*, inv. č. 614.
- Rejstřík obecní váhy – sůl 1578–1579*, inv. č. 615.
- Rejstřík obecní váhy – sůl 1579–1580*, inv. č. 616.
- Rejstřík obecní váhy – sůl 1616–1617*, inv. č. 617.
- Rejstřík obecní váhy – sůl 1631–1633*, inv. č. 618.
- Rejstřík obecní váhy – sůl 1684*, inv. č. 619.
- Rejstřík obecní váhy – železo, sůl 1592–1593*, inv. č. 623.
- Rejstřík příjmů a vydání pivovaru Lorec*, inv. č. 1185–1216.
- Hlavní rejstřík příjmů a vydání pivovaru Lorec 1604–1605*, inv. č. 1187.
- Hlavní rejstřík příjmů a vydání pivovaru Lorec 1607–1608*, inv. č. 1188
- Hlavní peněžní rejstřík obecních dvorů*, inv. č. 1218–1231.
- Hlavní purkrabský rejstřík – dobytčí počet 1679*, inv. č. 1259.
- Rejstřík příjmů a vydání dvorů v Křeseticích a na Bykínci 1602*, inv. č. 1269
- Rejstřík příjmů a vydání dvorů v Křeseticích a na Bykínci 1603–1604*, inv. č. 1270
- Rejstřík příjmů a vydání dvora Křesetice 1607–1608*, inv. č. 1271

Rejstřík příjmů a vydání pernštejnského lesa 1603–1606, inv. č. 1275.

Rejstřík příjmů a vydání dvora Poličany 1606–1607, inv. č. 1276

Rejstřík příjmů a vydání dvora Pucheř 1602–1603, inv. č. 1279

Rejstřík příjmů a vydání dvora Pucheř 1603–1604, inv. č. 1280.

Kancelářská registra, inv. č. 1294–1303.

HRADEC KRÁLOVÉ

SOA Zámorsk, SOkA Hradec Králové, AMHK, *Inventář koní a dobytka ostatního v obecních dvorech chovaného 1615, inv.č. 101, krabice č. 35.*

Registra vydání z důchodu městského

1605, inv. č. 5156, kn. č. 37.

Kniha smluv na nájem a prodej masných krámů (též zápisy cechovních pořádků) 1560–1803, inv. č. 454, kn. č. 165.

SEZNAM LITERATURY

- Marie BISINGEROVÁ, *Osmisoudcovský úřad v Kutné Hoře*, Středočeský sborník historický, 2008, s. 37–46.
- Marie BISINGEROVÁ, *Správa města Kutné Hory v 15. a 16. století a instituce městských písařů (shrnutí dosavadních poznatků)*, Acta Universitatis Carolinae – philosophica et historica 1, 1992, s. 47–51.
- Marie BISINGEROVÁ – Lubomír VANĚK, *Agenda kutnohorské městské správy v 16. století ve světle radních manuálů*, Práce okresního archivu v Kutné Hoře, Kutná Hora 1984, s. 1–28.
- František DVORSKÝ, *O počtu domů v Praze a královských městech v Čechách v 16.–19. století*, Praha 1882, 34 s.
- Miloš DVOŘÁK, *Českobrodské pivovarnictví v předbělohorské době*, Český Brod 1996, 52 s.
- Jan FIALA, *O vodovodu kutnohorském*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české III., Hora 1927, s. 41–64.
- Zdeněk FIŠERA, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*, II. díl, Praha 2010, 480 s.
- Zdeněk FIŠERA – Karel KIBIC, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*, I. díl, Praha 2009, 383 s.
- Gustav HOFMANN, *Metrologická příručka*, Plzeň 1984, 100 s.
- Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Židé v Kolíně a okolí*, Kolín: Regionální muzeum v Kolíně, 2005. 227 s.,
- Jiří JUROK, *Hospodářský a každodenní život města Příbora v 16.–18. století na podkladě městských účtů*, in: Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín 50, 1996, s. 7–24.
- Marie KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorské radní knihy z let 1462–1527 a městská správa v tomto období*, Sborník archivních prací, 1973, s. 106–155.
- Marie KAPAVÍKOVÁ, *Příspěvek k organizaci městské správy v Kutné Hoře v 16. století*, Středočeský sborník historický 16, 1981, s. 57–76.
- Jan KOŘÍNEK, *Staré paměti kutnohorské*, Kutná Hora 1997.
- Miroslav KRUŽÍK, *Instrukce pro obecní zaměstnance města Svatky. Příspěvek k dějinám obecní samosprávy na přelomu 19. a 20. století*, Západní Morava 3, 1999, s. 197–211.

- Emanuel LEMINGER, *Lázně kutnohorské. Lazebníci*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české IV., 1929, s. 88–99.
- Emanuel LEMINGER, *Městský pivovar při tvrzi Lorecké*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české II., 1925, s. 28–37.
- Emanuel LEMINGER, *Městský pivovar při tvrzi Lorecké*, Stará Kutná Hora 1, 2006, s. 17–24.
- Emanuel LEMINGER, *Mlýny v Kutné Hoře*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české V., 1930, s. 1–15.
- Emanuel LEMINGER, *Péče o čistotu města Kutné Hory*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české V., 1930, s. 95–100.
- Emanuel LEMINGER, *Radnice v Kutné Hoře*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české IV., 1929, s. 1–18.
- Emanuel LEMINGER, *Stavební vývoj staré Kutné Hory, její ulice a tržiště*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české III., 1927, s. 18–25.
- Michal PLAVEC, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka. Od dob nejstarších do roku 2009*, Cheb 2010, 440.
- Josef SVÁTEK, *Dějiny poprav a katů v Čechách*, Praha 2004, 232 s.
- Josef ŠIMEK, *Brány a věže kutnohorské*, Kutná Hora v 15. a 16. století, 2014, s. 55–62.
- Josef ŠIMEK, *Dějiny města Kutné Hory*, in: Sborník vlastivědných statí o politickém okrese kutnohorském 1, 1925, s. 131–197.
- Josef ŠIMEK, *Kutnohorské příspěvky k dějinám českého obchodu*, Kutná Hora v 15. a 16. století, s. 62–73.
- Josef ŠIMEK, *O kutnohorských zámečnicích a mečířích v 16. věku*, Kutná Hora v 15. a 16. století, 2014, s. 23–26.
- Josef ŠIMEK, *O starobylé radnici kutnohorské, zničené požárem 1770*, Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české II., Kutná Hora 1925, s. 85–96.
- Josef ŠIMEK, *Zpráva o kutnohorských zednicích a kamenících v 16. věku*, Kutná Hora v 15. a 16. století, 2014, s. 20–23.
- Zdeněk ŠÍPEK, *Obecní zaměstnanci v Trstěnicích v letech 1888–1957*, in: Jižní Morava 41, 2002, s. 109–116.
- Helena ŠTROBLOVÁ – Blanka ALTOVÁ a kol., *Kutná Hora*, Praha 2000.

Lubomír VANĚK – Marie KAPAVÍKOVÁ, *Kutnohorští měšťtí písaři 15. a 16. století*, Kutná Hora 1984.

Lubomír VANĚK - Marie KAPAVÍKOVÁ, *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*, Kutná Hora 1970.

Petr Miloslav VESELSKÝ, *Hora Kutná. Úplný děje- a místopis*. Kutná Hora 2008.

Zuzana VĚCHETOVÁ, *Židovská obec v Kolině. Sociální, správní a demografická studie z historie Židů v 16.–18. století*, in: *Historie 2006. Sborník prací z 12. celostátní studentské vědecké konference konané 7. –8. prosince 2006 v Ostravě*, 2007, s. 19–30.

Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Ústí nad Orlicí – Hradec Králové 2013.

Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Měšťtí zaměstnanci zajišťující provoz obecního majetku*, Sborník archivních prací 2, 2015, s. 388–460.

Zikmund WINTER, *Zlatá doba měst českých*, Praha 1913.

František ZUMAN, *České filigrány XVI. století*, Památky archeologické 33, 1922–1923, s. 277–286

František ZUMAN, *České filigrány XVII. století*, Památky archeologické 35, 1927, s. 442–463.

SEZNAM ZKRATEK

AM – Archiv města

AMHK – Archiv města Hradec Králové

AMKH – Archiv města Kutná Hora

AUC – Acta Universitatis Carolinae

d. – denár

fol. – folio

g. č. – groš český

inv č. – inventární číslo

kn. č. – kniha číslo

KPDVČ – Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české

POAKH – Práce okresního archivu v Kutné Hoře

r – recto

SAP – Sborník archivních prací

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

SSH – Středočeský sborník historický

SVSPOK – Sborník vlastivědných statí o politickém okrese kutnohorském

v – verso